

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЛІНГВІСТИКИ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ І ПЕРЕКЛАДУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В.о. завідувача випускової кафедри
Л.Г. Буданова
«___» _____ 2022 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «ГЕРМАНСЬКІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ
(ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО), ПЕРША – АНГЛІЙСЬКА»

Тема: *СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ СТАТЕЙ
МЕРЕЖЕВОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «ВІКІПЕДІЯ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ*

Виконавець: студентка групи ФЛ-201«Мз» ВОЛЯНЮК ІВАННА ЮРІЇВНА

Керівник: канд. філол. наук, доцент ЄНЧЕВА ГАЛИНА ГРИГОРІВНА

Консультант розділу:

Розділ І. _____ (Струк Ірина Василівна)

Розділ ІІ. _____ (Струк Ірина Василівна)

Нормоконтролер: _____ (Кондратенко Юлія Вікторівна)

Київ 2022

РЕФЕРАТ

Дипломна робота «СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ СТАТЕЙ МЕРЕЖЕВОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «ВІКІПЕДІЯ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ»: 109 С., 1 РИС., 5 ТАБЛ., 110 ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ.

Об'єкт дослідження: є електронний гіпертекст статей *Wikipedia* з урахуванням особливостей саме цього новітнього жанру.

Мета роботи: мета роботи передбачає вирішення наступних завдань:

1. розглянути визначення терміну електронний гіпертекст;
2. визначити функціонально-стилістичні особливості електронного гіпертексту;
3. актуалізувати уявлення про стратегії перекладу;
4. розкрити найбільш проблемні питання перекладацьких стратегій у перекладі статей Вікіпедії з англійської мови для української Вікіпедії.

Методи дослідження: У дослідженні використовуються такі методи: лінгвістичний аналіз, контекстний аналіз, порівняльний аналіз перекладу та вибіркового метод

Результати магістерської роботи рекомендується використовувати в теорії та практичному досвіді для викладачів, авторів, перекладачів та користувачів Інтернету.

ЕЛЕКТРОННИЙ ГІПЕРТЕКСТ, ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ ТА ЇХ ЗАСОБИ, ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Розділ 1.	8
Теоретичні засади перекладу мережевої енциклопедії «Вікіпедія».....	8
1.1. Електронний гіпертекст Вікіпедії як об’єкт перекладознавчого аналізу.....	8
1.2. Функціонально-стильові особливості перекладу електронних статей.....	26
1.3. Особливості перекладу електронного гіпертексту.....	39
Розділ 2.	51
Методологічні засади перекладацького відтворення мережевої енциклопедії «Вікіпедія».....	51
2.1. Гіпертекст як методологічний інструмент аналізу перекладу Вікіпедії.....	51
2.2. Стратегія як методологічний інструмент аналізу перекладу мережевої енциклопедії «Вікіпедія».....	63
2.2.1. Перекладацька стратегія очуження.....	63
2.2.2. Перекладацька стратегія одомашнення.....	68
Розділ 3.	71
Особливості перекладу англomовного сегменту мережевої енциклопедії «Вікіпедія» засобами української мови.....	71
3.1. Історія створення та особливості організації мережевої енциклопедії «Вікіпедія» як чинники її перекладу.....	71
3.2. Особливості перекладацького відтворення електронного гіпертексту.....	78
3.3. Перекладацькі труднощі відтворення інформаційного наповнення мережевої енциклопедії «Вікіпедія».....	85
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	966
ДОДАТКИ	1055
Додаток А.....	105
Додаток Б.....	107
Додаток В.....	108
Додаток Г.....	109

Додаток Д	110
Додаток Е	111

ВСТУП

Дослідження присвячене аналізу особливостей стратегій перекладу електронних статей Української Вікіпедії.

Актуальність. Україномовні джерела інформації набувають все більшого значення в Інтернет-світі, зокрема з виходом України на лідерську позицію у світовій боротьбі за людські цінності життя, необхідністю документувати та доносити міжнародній спільноті приклади власної гідності, чесності та прагненням до свободи. Зростання можливостей та інформації в англійській та українській репродукційних знаннях у цифрову епоху відображає не лише загальний прогрес людства, а й особливості стилю життя мовленнєвої спільноти, в якій має тенденцію розвиватися стратегії перекладача. Це стосується також збереження та передачі знань. Україномовна світова спільнота зацікавлена в створенні гіпертекстів сучасної мережевої української енциклопедії, що вимагає певних підходів, а також під час перекладу найбільшого і популярного англійського розділу Вікіпедії, зокрема. Досягнення комунікативних цілей під час перекладу вимагає певних стратегій з урахуванням особливостей мови, менталітету та базових знань. Перекладач повинен відтворити адекватну відповідь на перекладений текст. Дослідження зумовлене в той же час тим, що адаптація проблеми відноситься до складного і недостатньо розробленого аспекту теорії перекладу; а також зростання інтересу до проблеми, за умови, що вибір стратегії перекладу не повинен здійснюватися інтуїтивно і призводити до змін в описі ситуації. Потенційне зловживання гіпертекстовою технологією або непередбачені негативні результати її використання є також приводом для дослідження, систематизації і корекції.

Метою дослідження є узагальнення та систематизація особливостей перекладу статей Вікіпедії з англійської для української Вікіпедії.

Мета роботи передбачає вирішення наступних **завдань**:

1. розглянути визначення терміну електронний гіпертекст;
2. визначити функціонально-стилістичні особливості електронного гіпертексту;
3. актуалізувати уявлення про стратегії перекладу;

4. розкрити найбільш проблемні питання перекладацьких стратегій у перекладі статей Вікіпедії з англійської мови для української Вікіпедії.

Об'єктом дослідження є електронний гіпертекст статей *Vikinedii* з урахуванням особливостей саме цього новітнього жанру.

Предметом є особливості стратегії перекладу гіпертексту англomовних статей українською мовою

У дослідженні використовуються такі **методи**: лінгвістичний аналіз (застосовується з процесі розкриття особливостей перекладу електронного гіпертексту), контекстний аналіз видів перекладацьких стратегій, порівняльний аналіз перекладу та вибіркового метод для аналізу особливостей перекладу англomовного сегменту мережевої енциклопедії «Вікіпедія» засобами української мови.

Наукова новизна отриманих результатів отриманих результатів визначається тим, що проаналізовано своєрідність перекладу статей у мережевій енциклопедії Вікіпедія. У процесі дослідження встановлено труднощі, які можуть виникнути під час перекладу статей з мови оригіналу, а також лексико-граматичні особливості такого відтворення. Було визначено методи, за допомогою яких можна досягти адекватного перекладу.

Практичне значення отриманих результатів. З точки зору практичної цінності вивчення стратегій перекладу електронних статей мережевої енциклопедії Вікіпедія є особливо незамінним для тих, хто вивчає англійську мову як іноземну, удосконалює знання з української мови, створює переклади для Вікіпедії; результати роботи можуть бути використані в теорії та практичному досвіді для викладачів, авторів, перекладачів та користувачів Інтернету.

Апробація отриманих результатів дослідження здійснена на VIII Всеукраїнській мультидисциплінарній конференції «Чорноморські наукові студії» 24 червня 2022 року, м. Одеса, Україна

Публікації. Матеріали конференції «Чорноморські наукові студії» опубліковані в електронному збірнику тез доповідей, який розміщений на кафедрі Міжнародного гуманітерного університету.

Теоретичну основу магістерської роботи забезпечують поточні дослідження в галузі перекладознавства вітчизняних та зарубіжних науковців А. Альшиної, Т. Білецької, Л. Венуті, О. Горошко, А. Загнітка, В. Котовської, Т. Кияка, В. Комісарова, Д. Крістала, Ю. Найди, А. Науменка, О. Огуя, Ю. Пероганіча, Струка, Штелмейера, С. Чемеркіна та ін.

Підставою виявлення специфіки гіпертексту як нового типу письмового тексту є порівняння з категоріями традиційної текстуальності. Теоретичним базисом цього зіставлення послужили концепції класиків вітчизняної лінгвістики тексту та філософії тексту: М. М. Бахтіна, Л. П. Якубинського, В. В. Виноградова, Ю. М. Лотмана – а також роботи сучасних учених: Т. М. Ніколаєвої, І. Р. Гальперіна, З. Я. Тураєвої, Б. М. Гаспарова, М. Я. Димарського, Н. А. Фатєєвої, В. З. Дем'янкова, О. І. Москальської, О. Г. Ревзіної, Є. І. Дібрової, В. А. Лукіна. Із зарубіжних авторів, чії ідеї та концепції виявилися найбільш продуктивними при обговоренні специфіки гіпертексту, слід назвати Р.-А. Богранда, В. Дресслера, Ч. Морріса, Дж. Лайонза, У. О. Вейнрейха, А. Вежбицької, Дж. Ландау та ін. цілий спектр можливих значень. Так, відома монографія В. Дресслер «Ведення в лінгвістику тексту» складається з трьох практично рівних за обсягом частин: Граматика тексту, Прагматика тексту; Інтердисциплінарна роль текстової лінгвістики. Подібний підхід передбачає розгляд інших семіотичних систем, «які поряд з мовною знаковою системою є в текстових структурах, наприклад, жестикуляція та міміка, або символи, формули та зображення».

Особливе місце в роботі займає обговорення виявляється специфіки гіпертексту в аспекті критичної і філософської теорій постмодернізму, а також французької генетивної критики (Ж. Дерріда, Ю. Крістева, Ж. Женетт, Ж.-Л. Лебрав, К. Леві-Стросс, Ж. А. А.). Бодрійяр). Аналіз сучасного інтернет-гіпертексту переконливо демонструє ідеологічну та естетичну близькість цього типу тексту постмодерністської та постструктуралістської критичної теорії та філософії.

Джерелами даних магістерської роботи є низка перекладів статей англійської Вікіпедії українською мовою. На основі паралельних статей (інтервікіпереклади) українською та англійською мовами були досліджені особливості перекладу

електронного гіпертексту, що є особливою структурою побудови тексту, відому як електронний гіпертекст. Матеріалом дослідження виступили вже існуючі переклади.

Структурно робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, бібліографії, списку джерел посилання, списку джерел даних, додатків.

У вступі подано короткий огляд теоретичних положень, обґрунтовано основну ідею, теоретичні основи, актуальність, мету дослідження та його завдання, джерела даних та методи дослідницької роботи.

У першому розділі розглядаються Теоретичні засади перекладу мережевої енциклопедії *Wikipedia*. Також йдеться про особливості перекладу електронних статей

Другий розділ присвячений дослідженню методологічних засад перекладацького відтворення мережевої енциклопедії *Wikipedia*

Загальні висновки узагальнюють результати дослідження.

З точки зору практичної цінності вивчення стратегій перекладу електронних статей мережевої енциклопедії *Wikipedia* є особливо незамінним для тих, хто вивчає англійську мову як іноземну, створює переклади для Вікіпедії, а результати роботи можуть бути використані в теорії та практичному досвіді для викладачів, авторів, перекладачів та користувачів Інтернету.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ МЕРЕЖЕВОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «ВІКШЕДІЯ»

1.1. Електронний гіпертекст Вікіпедії як об'єкт перекладознавчого аналізу

У електронному середовищі один текст знаходиться поза іншим текстом, а зв'язки між ними встановлюються у вигляді гіпертекстових посилань, завдяки чому ці тексти стають електронним гіпертекстом, узагальнює А. Альшева [1].

Обговорення значень терміну гіпертекст, а також його специфічних рис з лінгвістичної (і ширше – філологічної) точки зору не є простим завданням. Її суттєво ускладнює те, що протягом трьох останніх десятиліть термін є надзвичайно популярним та затребуваним. Він вживається в обговоренні широкого кола соціологічних, інформаційних, технологічних проблем, про що говорять самі назви численних публікацій (див., наприклад, такі дослідження, як монографія Б. Г. Соколова «Гіпертекст історії» [Соколов 2001] і т.д.).

З погляду лінгвістики та літературознавства сукупність об'єктів, що позначаються терміном гіпертекст, належить сфері інтересів текстології. Свого часу Ю. М. Лотман, аналізуючи значення і вживання слова текст і констатує, що «в даний час це, безперечно, один із найуживаніших термінів у науках гуманітарного циклу», писав про те, що кожен етап розвитку наукового знання народжує, «Викидає на поверхню» подібні слова, частотність вживання яких веде до втрати необхідної для науки однозначності. Вони, стаючи у певному сенсі символом епохи, «не так термінологічно точно позначають наукове поняття, як сигналізує про актуальність проблеми, вказують на область, де народжуються нові наукові ідеї» [Лотман 2001: 59]. Цитоване висловлювання, написане понад двадцять років тому, не втратило сучасного звучання і зараз: термін текст так і не знайшов свого однозначного тлумачення, а похідний від нього гіпертекст стає повсюдно поширеним і настільки ж різноманітним у значеннях, що приписуються йому.

У сучасній філології термін гіпертекст одночасно присутній у кількох термінологічних парадигмах стосовно опису досить різнорідних і різноманітних об'єктів, непередбачено набуваючи різних, нерідко суперечать одне одному значення. У цьому, як зазначалося, вживання терміна може виводити його межі компетенції власне лінгвістики (і філології взагалі): він трактується навіть як новий «спосіб комунікації» у суспільстві [Купер 2000]. Складність ситуації, пов'язаної із вживанням терміна, посилюється тим, що він позначає і певну програмно підтримувану технологію. Так, широко відоме визначення, запропоноване Л. Г. Ованесбековим: «З погляду програмування, суть гіпертексту у тому, що він – гібрид кількох традиційних технологій. Гіпертексти – це метод баз даних, що забезпечує новий спосіб прямого доступу до даних. Цей метод радикально відрізняється від традиційного доступу до баз даних через серію запитів спеціальною мовою. У той же час гіпертекст – це деяка схема уявлення, різновид семантичної мережі, в якій змішані неформальні текстові фрагменти з більш формальними та механізованими операціями та процесами. Нарешті, гіпертекст – це різновид інтерактивного інтерфейсу» [Ованесбеков 1993: 7].

Внутрішньою формою: гіпертекст – це щось перевищує і за принципами своєї організації, і за інформаційною сутністю текст, який розуміється як феномен, чия відособленість від інших текстів тією чи іншою мірою інтуїтивно усвідомлюється всіма. В результаті гіпер-(над-, над-) текст, як нам підказує сам термін, позначає певний інформаційний простір, що дозволяє зруйнувати формальну відокремленість окремого конкретного тексту, в нього вміщеного, за рахунок створення системи зв'язків.

Термін *гіпертекст* був застосований математиком філософом Т. Нельсоном Theodor Holm ('Ted') Nelsony 1965 р. Це *непослідовний* запис, релевантний тому, що «думки складають структури, що не є послідовними, вони зв'язані багатьма можливими переходами» [31].

Т. Нельсон розумів під гіпертекстом, насамперед, «гнучке, узагальнене, нелінійне представлення матеріалу з певної теми» «ByhypertextI mean non-sequentialwriting» [31].

Дослідниця Н. Буторіна вважає гіпертекст нелінійним, нескінченним, незавершеним, фрагментарним, відкритим [32].

Англомовні словники та енциклопедії надають наступні визначення гіпертексту:

Гіпертекст – це текст, що відображається на дисплеї комп'ютера чи інших електронних пристроях із посиланнями (гіперпосиланнями) на інший текст, до якого читач може отримати негайний доступ [4].

Оксфордський словник також наводить визначення гіпертексту, що може бути прочитаним в різному порядку; саме текст та графіка... що перетинаються таким чином, що читач (на комп'ютери) може переривати читання документа в певних місцях, для того, щоб проконсультуватися в з приводу іншого відповідного предмета [31].

Гіпертекстові документи з'єднуються між собою гіперпосиланнями, які зазвичай активуються клацанням миші, набором клавіш або дотиком до екрана. Крім тексту, термін «гіпертекст» також іноді використовується для опису таблиць, зображень та інших форматів презентаційного вмісту з інтегрованими гіперпосиланнями. Гіпертекст є однією з ключових концепцій всесвітньої павутини[63], де веб-сторінки часто пишуться мовою розмітки гіпертексту (HTML). Як реалізований в Інтернеті, гіпертекст дає змогу легко публікувати інформацію.

Енциклопедія *Британіка* додає, що гіпертекст, гіперпосилання, що містить текст, є особливістю деяких комп'ютерних програм, які дозволяють користувачеві електронних засобів масової інформації вибирати слово з тексту та отримувати додаткову інформацію, що стосується цього слова, наприклад визначення чи пов'язані посилання в тексті[58].

Популярність терміну гіпертекст і, як наслідок, розмитість, невизначеність його сенсу слід, з погляду, слід пояснювати двома чинниками: все зростаюче значення комп'ютерних технологій у сьогоdnішньому світі. З появою та глобальним розповсюдженням персональних комп'ютерів, їх мережним об'єднанням електронний гіпертекст став невід'ємною частиною повсякденності, а самі комп'ютерні технології, Інтернет істотно впливають на сучасну свідомість. Не

можна також не враховувати значущість традицій французького структуралізму та постструктуралізму. Ідеї Ж. Дерріда, К. Леві-Строс-са, Ж. Женетта, Р. Барта, Ю. Крістевої, їх нові принципи аналізу художнього тексту вплинули на розвиток філологічної та філософської думки другої половини ХХ ст. (Докладніше про це див. гл. II). Ідеї, що відображають специфіку сучасної ментальності, втілилися в термінологічній та концептуальній парадигмі, заснованій на похідних від слів текст, текстуальність. У ній гіпертекст було знайти свого місця, поруч із термінами, освіченими з допомогою префіксів інтер-, мета-, архи-, гipo-, пара-, прото- і т. д. У межах цієї парадигми термін вперше вживає Ж. Женетт, один із засновників так званої генетичної критики. У 1982 р. він видає монографію "Палімпсести: література другого рівня" [Genette 1982], де термін "гіпертекст" пропонується для позначення одного зі специфічних типів міжтекстуальних відносин. Подібна подвійна мотивація призвела до термінологічної омонімії. Складність ситуації посилюється тим, що, вдаючись до цього терміну, автори нерідко недиференційовано ставляться до традицій його вживання і, відповідно, до значень, що набувають. Вони прагнуть наділити описуваний ними об'єкт, незалежно від його характеру, всією сукупністю специфічних «гіпертекстових» рис, стираючи тим самим межу між «книжковим» та електронним текстом, між письмовим текстом та комп'ютерною технологією.

Найбільш розпливчате значення терміна гіпертекст у роботах тих авторів, які використовують його як таку собі метафору, що символізує суттєві, з їх погляду, особливості сучасної ментальної. У ряді випадків автори декларативно відмовляються від приписування йому конкретного значення. Як пише, наприклад, М. Конова: «У цій статті термін "гіпертекст" вживається не строго термінологічно, а як зручне позначення всіх позатекстових знань, інформації, які має автор тексту і які він передбачає наявними у читача» (курсив наш. – О. Д.) [Конова 1999: 39]. Але такі приклади відвертого авторського визнання у нетермінологічному використанні лексеми досить рідкісні. Набагато частіше, навпаки, робляться спроби власного тлумачення терміна, з урахуванням чого робляться відповідні висновки.

Використання терміна може ставати своєрідним способом вираження негативного ставлення до процесів, що відбуваються в сучасній літературі і –

ширше – в інтелектуальній та естетичній сферах суспільного життя (підставою для цих негативних конотацій є ті ж два аспекти гіпертексту – його зв'язок з комп'ютерами та Інтернетом, з одного з іншого – з естетикою постмодернізму). Сама приставка «гіпер-» пов'язується з «якістю нашої цивілізації, в основі якої принцип штучного припинення природного існування речей» [Мущенко 1998: 7]. Називаючи гіпертекстуальністю іронічність, смислову невизначеність, залучення читача до гри, характерні для постмодерної моделі наратива, автор оцінює її як спробу уникнення реальності, що веде до створення власної, за його термінологією, «гіперреальності». Подібне невизначене і водночас оцінкове трактування терміна може зустрітися і в роботах інших авторів, див., наприклад, [Соколов 2000: 146].

Практика сучасного вживання терміна «гіпертекст» повністю позбавила його не тільки однозначності, але в ряді випадків і смислової визначеності взагалі. У літературі останніх років можна зустріти такі несподівані (щонайменше) формулювання, як: «Гіпертекст, або "понад" текст відрізняється такими ознаками:

- 1) Несе великий обсяг інформації;
- 2) Містить досить багато нової інформації;
- 3) включає наукові поняття;
- 4) Складний для самостійного вивчення» [Лошакова 2001: 159].

Якщо не брати до уваги наведені вище визначення, що межують з парадоксами, і звернутися до значень терміну, вжитого в описі власне лінгвістичних об'єктів, тобто стосовно текстів, що мають ряд тих чи інших специфічних рис, то досить послідовно представлені дві традиції:

- 1) опис реалій електронного тексту;
- 2) виявлення міжтекстуальних взаємин у межах традиційних, «книжкових» текстів (переважно художніх).

Хоча термін гіпертекст спочатку було запропоновано як найменування певної, причому вельми конкретної, стратегії електронного тексту, це позбавляє його неоднозначності у сфері вживання. Розпливчастість тлумачення терміну знову ж таки обумовлюється тим, що проблеми гіпертексту перебувають у сфері уваги найширшого кола фахівців, не тільки (і не стільки лінгвістів), але насамперед

програмістів, фахівців з інформатики та комп'ютерних технологій. У разі феномен гіпертексту розглядаються переважно з погляду конкретних способів матеріалізації (алгоритмів, відповідного програмного забезпечення тощо. буд.), що зумовлює змішання мети гіпертекстових технологій (створення певної моделі тексту) і засобів до її досягнення. Нарешті, всі письмові тексти, що у мережі Інтернет, теоретично може бути пов'язані друг з одним через систему абсолютних посилань, і це дозволяє весь Інтернет загалом вважати гігантським, глобальним гіпертекстом [Купер 2000].

Відсутність загально визнаного тлумачення терміна гіпертекст визначається, з погляду, недостатньою розробленістю його лінгвістичної концепції. Насамперед це виявляється у відсутності єдиної термінологічної парадигми опису специфічних реалій гіпертексту, у невиявленості його лінгвістичних категорій. Більшість авторів, котрі займаються описом показників електронного гіпертексту, сходяться у цьому, що його специфіка як об'єкта лінгвістичного аналізу найбільш послідовно можна виявити у процесі зіставлення з реаліями традиційного письмового тексту. Це визначається тим, що стратегії електронного гіпертексту спочатку були орієнтовані на зміну таких основних категорій традиційного письмового тексту, як лінійність, контекст і т. д., і це не могло не призвести до їхнього теоретичного переосмислення.

Перше, що зробив Т. Нельсон, розробляючи свої принципи присутності письмового тексту на екрані комп'ютера, він відмовився від строго регламентованого і стабільного порядку дотримання композиційних фрагментів. Важливість цієї якості електронного гіпертексту підкреслюється визначенням, запропонованим Нельсоном, про що вже йшлося вище. Воно гранично лаконічне і однозначне, на відміну подальших його інтерпретацій послідовниками: гіпертекст – це «нелінійний лист» («pop-sequential writing») [Nelson 1965]. На певному етапі розвитку писемності (і ширше – цивілізації загалом) стабільність внутрішньотекстового простору була визначена формою книги як матеріального об'єкта. Її втрата викликала нові засади організації внутрішнього простору письмового тексту, породила нову прагматику. Нелінійність гіпертексту, у сенсі Т. Нельсона, – це, передусім, можливість вибору шляху читання за відсутності спочатку заданої композиційної структури, встановленої автором. На думку

більшості дослідників, саме нелінійність електронного гіпертексту є основною відмінністю від традиційного письмового тексту та визначає інші специфічні риси електронної текстуальності. Після Т. Нельсоном багато дослідників визначають гіпертекст як текст особливої («нелінійної») композиційної структури, що передбачає можливість варіювати взаєморозташування одиниць читання: «гіпертекст – це засіб нелінійного представлення інформації» [Хартунг, Брейдо 1996: 62]; «Гіпертекст можна визначити як нелінійну документацію, документацію, яка розгалужується і взаємо-зв'язується, дозволяючи читачеві досліджувати інформацію, що міститься в ній, у послідовності, якою він сам вибирає» [В. Епштейн]; це «нелінійний багатовимірний текст» [Караулов 1994: 20]. Важливість Категорії нелінійності для визначення специфіки гіпертексту настільки Велика, що це відображається термінологією, що вживається для позначення даного виду електронного тексту. Ряд авторів поруч із терміном гіпертекст використовує словосполучення нелінійний текст майже у синонімічному значенні. Більш загальний термін "нелінійний текст" поєднує гіпертекст і гіпермедіа: гіпертекст - це зазвичай текст надвеликих обсягів, частини якого певним чином пов'язані, а гіпермедіа в даному випадку - це апарат, який технічно дозволяє існування такого зв'язку і виклик необхідного матеріалу» [Караулов 1994 : 20]. Слід зазначити, що в даному випадку вживання терміну гіпермедіа також не є традиційним.

Цікаво, що один із піонерів лінгвістичного та ширше філологічного опису гіпертексту, американський дослідник дк. Ландау пропонує як позначення композиційної гіпертекстової одиниці термін лексія (lexia) [Landow 1997]. Ця традиція не знайшла продовження, але тим не менш вона заслуговує на увагу, оскільки безпосередньо вказує на ідеологічний зв'язок між комп'ютерною технологією і естетичними і філософськими концепціями другої половини ХХ ст. Нагадаємо, саме так Р. Барт позначає свої одиниці читання («лексія – це довільний конструкт, це просто сегмент, у рамках якого ми спостерігаємо розподіл смислів» [Барт 1994].

На жаль, фрагментарність як основний композиційний принцип організації гіпертексту не знайшла належного висвітлення у науковій літературі. Справа в тому,

що гіпертекстова стратегія на практиці може породжувати різні композиційні структури. Відповідно, різними можуть бути обсяг елементів гіпертексту, їх місце у загальному інформаційному просторі, форми взаємозв'язку (як із семантичної, так і з формальної точки зору). Саме тому ми запропонували термінологічне розмежування для композиційних елементів різних гіпертекстових структур: фрагмент та інформаційна одиниця [Дедова 2001].

Наступним обов'язковим атрибутом гіпертекстових структур є специфічна система зв'язків між їх композиційними елементами. Фрагментарність неспроможна існувати як така. Хаотична розрізненість функціонально не пов'язаних міні-текстів не дозволила б говорити про гіпертекст, тобто про якусь надтекстову єдність. У російськомовній традиції знову ж таки немає єдності в термінологічному позначенні цих зв'язків та текстових елементів, що їх реалізують. Як найменування «носіїв» переходів пропонуються різні терміни: ключове слово, лінк, якір, дуга, посилання. Причому таке повсюдно вживане слово, як лінк, стосовно опису гіпертексту «вже відірвалося від свого базового значення (link - [зв'язуюче] ланка; зв'язок; з'єднання) і стало продуктивним лінкуючий елемент, залінкувати)» [Візель 1999: 170].

Кожен користувач Вікіпедії інформований, що гіпертексту властива відсутність авторства у традиційному розумінні; статті Вікіпедії створюють та редагують декілька авторів. У гіпертексті читач є інтерактивним. Гіпертекст, а особливо електронний гіпертекст Вікіпедії є об'єктивним та багатобічним, оскільки враховується думка не лише окремих членів спільноти, редакторів, а й ще декілька джерел. Гіпертекст – неоднорідний. Ми виділили серед визначень А. Альшевої характерні риси гіпертексту: 1. Дискретність подання інформації, фрагментарність, тобто відсутність безперервності. 2. Нелінійність. 3. Інтерактивність. 4. Антропоцентричність. 5. Іманентність – зрощення свідомості із засобами комунікації і здатність миттєво засвоювати все нові і нові комунікаційні засоби. 6. Креолізованість [1].

За словами М. Ворошилової, «креолізований текст постає складним текстовим утворенням, в якому вербальні та невербальні елементи утворюють одне візуальне,

структурне, смислове та функціональне ціле, націлене на комплексний вплив на адресата» [2].

Гіперпосилання зазвичай позначається виділенням відповідного слова або фрази в тексті іншим шрифтом або кольором. Якорні зони можна визначити за певним акцентом; вони можуть мати інший колір, ніж інший текст, спричиняти зміни форми курсору, відображатися у вигляді піктограм тощо та зазвичай вказувати на призначення посилання. Гіперпосилання також можуть з'єднувати текст із зображеннями, звуками чи анімованими секціями. Гіперпосилання між різними частинами документа або між різними документами створюють розгалужену або мережеву структуру, яка може вмістити прямі, неопосередковані переходи до фрагментів пов'язаної інформації. Гіперпосилання в певному сенсі є перехресними посиланнями, які дають миттєвий доступ до цільової інформації. Такі посилання є найефективнішими, коли вони використовуються для великого масиву інформації, яка організована на безліч менших, пов'язаних частин, і коли користувачу потрібна лише невелика частина інформації в будь-який момент часу. Гіперпосилання найбільш успішно використовуються веб-сайтами в Інтернеті, у нашому дослідженні це гіпертекстові посилання англійських статей у перекладі українською. Уявляючи собою багатовимірні освіти лінгвістичного характеру, гіпертекстові структури англійською можна розглядати як особливих мовних творів, переважно які мають властивостями традиційно побудованих текстів. Разом про те, існує низку особливостей, у якому проявляються принципові різницю між традиційними текстами та його сукупностями і гіпертекстовими структурами.

До гіпертексту, саме до складових його гіпотекстів, застосовні методи аналізу традиційних текстів, з одного боку, і методики дослідження, що характеризується процесуальністю дискурсу, з іншого. Основними властивостями тексту є послідовність, розгорнутість, зв'язковість, цілісність і завершеність, тоді як дискурс має всі перераховані властивості, крім завершеності. У цьому плані гіпертекст, маючи інтерактивний характер, є до певної міри «проміжною» освітою між текстом і дискурсом з погляду реалізації в ньому лінгвокогнітивних властивостей.

Текстова зв'язність є частиною текстоутворюючого компонента мовної системи, за допомогою якої не пов'язані безпосередньо елементи з'єднуються на основі залежності, що виникає з їх взаємної інтерпретації. Зв'язок забезпечує цілісність тексту. При її реалізації смисловий каркас тексту складається з ключових слів, їх синонімів та однокорінних слів. На рівні гіпотекстів смислова зв'язність здійснюється у вигляді різних мовних прийомів: синонімічних повторів, повного повторення понять і явищ, експлікації понять, генералізації, конкретизації тощо. Спільним для гіпертекстів, які у всіх сферах електронної комунікації, є принципи здійснення його цілісності. Найбільш оптимальним виявляється комплексне сприйняття всього гіпертексту загалом, а чи не окремо взятих, розрізнених гіпотекстів. Для здійснення цілісності оповідання в гіпертекстовому середовищі знаходять своє вираження особливі прийоми, до яких можна віднести реалізацію системи периферійних відносин, асоціативних зв'язків, прийомів повторної номінації, послідовного та стрибкоподібного розгортання основної ідеї, а також таких прийомів розкриття смислів, як конкретизація, генералізація та генералізація.

З погляду сприйняття інформації, її розуміння та інтерпретації слід зазначити, що гіпертекстові системи активізують багатоканальність сприйняття. Окремо видається важливим підкреслити актуалізацію візуального, фрагментарного та лінійного типів сприйняття. Для дослідження лінгвокогнітивних особливостей гіпертекстових структур доцільним виявляється залучення методів концептуального аналізу, тобто вичленування ключових концептів, що репрезентують гіпертекстову структуру гіпотекстів і способів їх вербального втілення. Це становище зумовлено тим, що на рівні концептів здійснюється процес взаємодії не тільки лінійно складених одиниць різних рівнів, а й вертикальних зв'язків між вербально та асоціативно вираженими елементами гіпертексту, що є специфікою останнього. Концепти знаходять свою вербальну репрезентацію за допомогою номінативних одиниць: слів (що мають властивості суцільнооформленості та окремоті) та словосполучень, останні з яких виступають як лексико-синтаксичні утворення, що сприяють становленню мовного знака в даних умовах контексту і більшій конкретизації його володіння рухомістю в тому числі з урахуванням експресивно-

емоційно-оцінних характеристик мовних одиниць. Концептуальні структури, що розгортаються в процесі реалізації гіпертексту, знаходять свою репрезентацію не тільки на традиційно виділених рівнях мови, а й на рівні сполучення цілих мовних творів (гіпотекстів). У цьому плані особлива роль належить електронному середовищу існування мовного матеріалу. У жанрово-стилістичному відношенні гіпертекст є поліжанровими утвореннями, елементи яких (гіпотексти) характеризуються різними стилістичними характеристиками. У цьому плані слід наголосити на можливості реалізації в англійській мові однієї і тієї ж концептуальної сутності в різних жанрово-стилістичних різновидах мовних творів. Вивчення англійського матеріалу, що реалізується в рамках електронного середовища, дозволяє виявити можливості концептуального підходу до явищ мови та мови з погляду реалізації мовних потенцій у плані взаємодії одиничних та комплексних структур у галузі лінгвістичної номінації. В англійській мові концепт, як говорилося вище, може бути представлений як простими номінативними одиницями, і цілими текстовими утвореннями, реалізують у межах гіпертексту специфіку співвідношень у ньому центральних, периферійних і асоціативних семантичних характеристик.

Отже, услід за А. Альшевою, ми розумітимемо і визначимо під електронним гіпертекстом нелінійно організований взаємозв'язаний масив інформації, реалізований в електронному вигляді і з'єднаний за допомогою апарату посилань.

У існуючих дослідженнях представлені різні погляди щодо функціональних та структурно-змістовних характеристик тексту. Текст визначається як «інформаційний простір», як «мовленнєвий твір», як «знакова послідовність» [Валгіна, 2003; Гальперін, 1981; Червоних, 1998]. Так, у спільній семіотиці під текстом розуміється осмислена послідовність будь-яких знаків, будь-яка форма комунікації. У філології під текстом розуміється послідовність вербальних (словесних) знаків, «твір мови, зафіксований на листі» [Ахманова, 1966: 470].

Текст може визначатися як «твір речетворчого процесу, що має завершеність, об'єктивований у вигляді письмового документа, літературно оброблений відповідно до типу цього документа, твір, що складається з назви (заголовка) та ряду особливих

одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичної, логічного, стилістичного зв'язку, що має певну цілеспрямованість та прагматичну установку» [Гальперін, 1981: 18]. Текст можна розглядати з погляду укладеної у ньому інформації (текст - це передусім інформаційне єдність); з погляду психології його створення, як творчий акт автора, викликаний певною метою (текст – це продукт мовної діяльності суб'єкта); текст можна розглядати з прагматичних позицій (текст як матеріал для сприйняття, інтерпретації); текст можна характеризувати з боку його структури, мовної організації, його стилістики [Валгіна, 2003; Молчанова, 2007].

З позиції лінгвістичної стилістики вивчення текстів складає основи порівняння загальнонаціональної норми з особливими, притаманними різних сфер спілкування підсистемами [Баллі, 1961]. О.С. Ахманова зазначає, що саме поняття стилістики як мовознавчої дисципліни ґрунтується, з одного боку, на виділенні та визначенні істотно спільного в різних явищах мови та літератури, а з іншого - на дослідженні особливостей та відмінностей при однаковому загальному [Ахманова, 1957].

Функціональна стратифікація мови, або розмежування мови за сферами вживання є досить докладно вивченою сферою в лінгвістиці. В.В. Виноградов на основі найважливіших функцій мови (спілкування, повідомлення, вплив) запропонував загальноприйнятую у вітчизняній лінгвістичній науці класифікацію функціональних стилів (повсякденно-побутовий, повсякденно-діловий, офіційно-документальний, науковий, публіцистичний та художньо-белетристичний стиль)[19].

Значний внесок у вирішення проблеми розмежування функціональних стилів робить вивчення малого синтаксису в рамках функціональної стилістики. Відповідно до методу категорій та параметрів словосполучення, розробленого О.С. Ахманової, С.Г. Тер-Мінасової, Н.Б. Гвішіані та їх послідовниками, встановлено, що словосполучення, характерні для певного функціонального стилю, різною мірою мають властивості коннотативності, клішованості, ідіоматичності, концептуальної повноцінності, соціолінгвістичної обумовленості, і є маркерами даного функціонального стилю [19]; Мікоян, Тер-Мінасова, 1981], що виявляється релевантним для даного дослідження.

При порівнянні базових характеристик тексту, що традиційно виділяються в лінгвістиці, та гіпертексту (сукупності пов'язаних між собою текстів) виявляються значні подібності між цими феноменами. Зв'язність, цілісність, динаміка як основні характеристики традиційного тексту виявляються застосовними для аналізу гіпертексту. З цього випливає, що притаманні йому традиційні текстові категорії дають підстави розглядати гіпертекст з позиції власне тексту як закінченого мовного цілого.

Дискурс, за Т. ван Дейком, Е.С. Кубрякова, розуміється нами як процес створення мовних творів, з урахуванням різних факторів екстралінгвістичного характеру – прагматичних, психологічних, соціокультурних тощо. Результатом дискурсивної діяльності є текст, що характеризується своєю завершеністю [Кубрякова, Александрова, 1999].

Спільність властивостей гіпертексту та дискурсу полягає у закономірності існування багат шарових текстових утворень, що характеризуються системою вертикальних (парадигматичних) зв'язків. Гіпертекст виступає як особливий вид формалізованої репрезентації дискурсу. Відкритість, інтерактивність та гнучкість гіпертекстової структури зближують його з підставами дискурсу, з його процесуальним характером. Більш того, багат шаровість структури гіпертексту як феномена лінгвістичного порядку простежується як на рівні взаємовідносин текстів, що входять до його складу, так і на рівні концептуальної сфери і відображається в системі поліжанрових втілень гіпотекстових структур у рамках одного гіпертексту. Категорія зв'язності тексту постає як здійснення лінійних зв'язків у дискурсі. Вертикальні властивості дискурсу репрезентуються за допомогою реалізації елементів концептосфери тексту та складових великих ментально-лінгвальних блоків - концептів. Сміслова спільність концептів даних структур лише на рівні всього текстового твору зокрема створює цілісність тексту.

У разі електронного гіпертексту, мабуть, доцільно говорити про розгортання основного сенсу як на рівні лінійних зв'язків (у рамках одного гіпотексту), так і на рівні вертикальному (на рівні безлічі гіпотекстів, що конституують гіпертекст). При аналізі гіпертекстової структури стає очевидно, що вона має такі важливі

характеристики, як інтерактивність і відкритість, а відповідно і незавершеність процесу розгортання ключових елементів тексту, яка може характеризуватись як його нескінченність.

Дискурс є складним комунікативним явищем, що не тільки включає процес створення певного тексту, а й відображає залежність створюваного мовного твору від значної кількості екстралінгвістичних обставин. У традиційних письмових або друкованих типах дискурсу така інтеракційна природа даного явища менш помітна, ніж в електронному середовищі: письменник, текст, читач перебувають не в тісній взаємодії в межах єдиної ситуації, локалізованої в просторі і часі, «але навіть і в цьому випадку слід було б проаналізувати тексти з погляду динамічної природи їх виробництва, розуміння і виконуваної з допомогою дії» [Дейк, 1989].

Спільність характеристик тексту, гіпертексту та дискурсу дозволяє застосовувати до гіпертексту традиційні методи дослідження тексту, а також метод концептуального аналізу, спрямований на реконструкцію ключових концептуальних сутностей на основі аналізу репрезентативної специфіки відповідних мовних одиниць.

Охоплюючи семантику та логіку тексту, концепти покликані втілювати інтенції автора, що спричиняють породження тексту. Розуміння концепту як загального змісту тексту дозволяє співвіднести зміст із когнітивною дійсністю, з думками та вчинками людини [Червоних, 1998: 202].

Іншими словами, концепти - одиниці, за допомогою яких людина мислить, репрезентуючи результати свого сприйняття та осмислення контактів із навколишнім світом. Концепт можна висловити з допомогою слова, словосполучення, висловлювання, тексту.

Під ключовим концептом тексту розуміється базова концептуальна структура, що виконує роль однієї з базових «смыслових опор» для розкриття основного змісту мовного твору [Вишнякова, 2002].

Оскільки реально існуючий у віртуальному середовищі гіпертекст є фактично нескінченною освітою, з метою дослідження гіпертексту нами вибрали значні фрагменти гіпертекстової структури, які можуть бути представлені у вигляді певної

моделі. Моделювання, як відомо, в тому числі і лінгвістичне моделювання, є вичленування такого фрагмента об'єкта, що вивчається, який зберігає всі основні характеристики даного об'єкта, що відображають його базові диференціальні ознаки [Ахманова, Магідова, 1978, Дем'янков, 1994, Мельчук, 1974 Hughes, Bird, 2003].

Ініціювальний (базовий) текст, що виділяється з гіпертекстової структури, був у ряді випадків запропонований самими творцями аналізованих сайтів, або в ряді випадків, на основі аналізу вивчених фактів, основних змістовних характеристик гіпотекстів, що входять до гіпертекстової структури, нами були виділені найбільш показові в тематичному відношенні мовні твори, які є ініціюючими текстами.

У елементах гіпертекстової структури (гіпотекстах) різної жанрово-стилістичної спрямованості здійснюється процес репрезентації даної концептуальної сутності лише на рівні різних способів мовного висловлювання.

Наприклад, гіпертекст на сайті Вікіпедія відображає характеристики різних жанрів та функціональних стилів. Так, для публіцистичного стилю характерне використання узуальних та клішованих словосполучень, точна назва посад та організацій:

«A newspaper publishes its views on current events - both local and national - on its editorial pages. This is where editorials, unsigned commentary that reflects the collective position of the newspaper's editorial board, appear. Editorials are not news, but rather reasoned opinion based on facts. For example, editorials may criticize the performance of public officials such as the mayor, the police chief, or the local school board; conversely, editorials may praise others for their civic contributions. Whatever the topic, newspapers hope their editorials will raise the level of community discourse».

У той же час для досліджуваного гіпертексту характерна різноманітність вербально-виразних засобів. Поруч із узуальними і клішированными словосполученнями, використовуються словосполучення, репрезентуючі категорії коннотативності, соціолінгвістичної обумовленості, що часом сприяє наближенню стилю розповіді до розмовного. Наприклад:

«It is safe to say that newspapers are not about to follow the Morse telegraph into oblivion. Newspapers are a portable, convenient medium. No one lugs a computer monitor

to the breakfast table to get the morning news. And, newspapers are proving surprisingly adept at reinventing themselves for today's readers by emphasizing good design, color photography and detailed stories that report and interpret current events. As a Manhattan reader might say of the venerable New York Times, there's a lot of life left in the "Old Gray Lady"».

У даному гіпертексті також є гіпотекст, для якого характерні узуальні словосполучення, повторюваність лексичних одиниць, а також реалізація категорій коннотативності та ідіоматичності на рівні словосполучень. Органічно вписуючись у розповідь, інтернет-магазини Best Buy і Circuit City, з одного боку, представляють один із видів реклами (є видами inserts, нарівні з display ads/run-of-press-ads, classified ads/want ads), а з інший - будучи гіперпосиланнями, виконують рекламну функцію для названих торгових фірм:

...inserts -- Inserts, the third form of advertising, are favored by large national chain stores like Best Buy and Circuit City. These colorful booklets are trucked to newspapers in huge bundles for distribution with the Sunday edition. Inserts produce less revenue than run-of-press advertising. Newspapers charge for distributing inserts

Best buy:

We're Best Buy, a global family of brands, an industry leader with more than 40 years of history...but that's not REALLY what we're about. We're about people. People just like you. And, yeah, we know every company says they're about people, but we really mean it. Really! We make technology deliver on its promises.

It might surprise some of you that so far we haven't mentioned consumer electronics (although, we just did) because Best Buy is associated so strongly with technology. And don't get us wrong; we love the stuff. It's just that we think technology should serve people, and not the other way around. You might say that we love technology, but we're not in love with technology. Technology makes a lot of promises, and we're here to make it live it up to those promises. For people.

Circuit City:

Free Deal Alerts! Some folks are always ahead of the curve. They find out about the best restaurants. They get the best tickets, and they also bet the best deals. Well we can't

help you with tickets and restaurants, but to be the first to find out about the best and latest technology AND the Best Deals, Sign up for FREE DEAL Alerts. You'll be surprised at how much you can save. Sign up now.

Роль гіперпосилань для реалізації вертикальних зв'язків у гіпертексті виявляється велика, оскільки вони забезпечують перехід від одного гіпотексту до іншого, що часто відрізняється за стилем, формою та мовою викладу. Багатомірність смислів, рухливість та гнучкість значення [Болдирев, 2001] найбільш очевидно спостерігаються та ефективно сприймаються в рамках електронного гіпертексту внаслідок наявності гіперпосилань.

З погляду когнітивної науки сприйняття охоплює широке коло явищ і процесів, починаючи від простого усвідомлення людиною того, що з нею в той чи інший момент відбувається, до «узагальнення сенсорного чи чуттєвого досвіду у вигляді відображення навколишньої дійсності і в образі світу та його окремих фрагментів» [КСКТ, 1996: 17].

Весь потік інформації, що надходить до людини, сприймається ним як безліч різних матеріальних сигналів або стимулів. Сприйняття відбувається завдяки здатності людини виділяти насправді ознаки, якості, сторони різних об'єктів і процесів, формувати їх цілісний образ, і навіть завдяки здатності членити, дискретизувати і структурувати сенсорні дані [Pylyshyn, 1984].

Електронний гіпертекст має особливі можливості, які надають цілу низку переваг, пов'язаних із сприйняттям та адекватним розумінням мовних творів.

Також слід зазначити, що гіпертекстова структура активізує одночасне сприйняття кількох фрагментів своєї структури - гіпотекстів, загальний зміст яких поєднує зміст всього мовного твору в єдине ціле.

Репрезентація інформації в гіпертекстовому проекті на сайті енциклопедії Вікіпедія є неоднорідною, що вимагає від читача різних прийомів сприйняття інформації. Розповідь може логічно розвиватися від тексту до тексту, обриватися (тобто. відбувається збій сприйняття), може бути представлено у статтях, пов'язаних листовими посиланнями, що замикають оповідання, може розвиватися від загального до приватного, тобто. у тих випадках, коли статті розподілені подібно до

розділів у книзі - є глави, розділи, підрозділи і т.д., або може бути представлено непослідовно і стрибкоподібно.

Дробне, фрагментарне подання багат шарової інформації активізує особливі ментальні процеси у голові читача, забезпечуючи адекватне сприйняття та розуміння інформації, визначаючи шляхи її інтерпретації. У зв'язку з цим структура гіпертексту представляється найбільш зручною для представлення статей енциклопедичного видання, складних подій новин, інформації в інших сферах, що супроводжується великою кількістю елементів і зв'язків.

Електронна середовище подання інформації характеризується певними нововведеннями з погляду можливостей подання інформації частинами, поєднуючи структурні елементи гіпертекстової системи. Мультимедійні можливості електронного середовища створюють особливі умови сприйняття інформації, сприяють акцентуалізації та висування основних ідей у тексті.

З погляду структурно-змістовних характеристик, а також особливостей сприйняття електронний гіпертекст є не просто сукупністю різноманітних текстів, а поліфункціональний комплекс, частини якого (гіпотексти) прагматично орієнтовані на різні типи читачів.

До незаперечних переваг гіпертексту відносяться доступність, можливості тиражування, поширення, можливості експлікації та використання широкого спектру мовних потенцій, що виявляється особливо важливим при вивченні його англomовної версії.

Разом з тим, у ряді випадків у процесі реалізації гіпертексту відбувається вихід за межі лінгвістичної семіотики в область загальної семіотики, що зумовлено специфікою електронного середовища. У той же час, в більшості випадків елементи інших, не пов'язаних з мовою семіотичних систем, виконують функцію, що супроводжує і підтримує, в процесі передачі електронного повідомлення.

Мультимедійні можливості гіпертексту дозволяють поєднувати мовні (текст, звук, аудіо, відео) та екстралінгвістичні елементи (статичні та анімовані зображення, креолізований текст тощо) в єдиній смисловій структурі. У той самий час, для

дослідження найбільш важливим є аналіз реалізацій природної людської мови, що грає визначальну роль створенні гіпертекстової структури.

1.2. Функціонально-стильові особливості перекладу електронних статей

Відомо, що стаття у Вікіпедії не може бути написана у вигляді власної рецензії або своїх вражень від прочитаної книги чи творчості автора, його нових досліджень, що ніде не публікувалися. Зокрема, стаття (переклад) базується на вже опублікованій інформації у авторитетних джерелах, відсутності плагіату та дотримання нейтральної точки зору[68].

Електронна Вікіпедія має певні функції; вона розрахована на широке коло читачів, отже, виконує комунікативну функцію. Комунікативним завданням енциклопедичного тексту є передача достовірних відомостей про предмет, явище чи особу, про які читач (реципієнт) або нічого не знає або знає замало. Причому ці відомості неповні не тільки на момент читання, а взагалі на сьогоднішній день, і навіть на час написання та публікації. Також відсутнє правило, що змусило б перекладача не вносити свої доповнення або скорочувати чи збільшувати текст.

Електронні статті і переклади здатні виконувати пропагандистську функцію, зауважує М. Железняк, (у правильному розумінні) функцію: цілеспрямоване поширення енциклопедичних знань у суспільстві забезпечує прищеплення національно (державно) орієнтованих ідей, цінностей, норм і моделей поведінки. Електронна стаття (переклад) здатна протидіяти виявам маніпулювання масовою свідомістю в боротьбі за захист інформаційної безпеки держав, відсутність якої, як ми бачили, призводить не тільки до інформаційних, але й реальних світових воєн

Українська електронна енциклопедистика: тенденції розвитку та місце в інформаційному просторі держави[83].

Електронні енциклопедії менш затратні, зручні у користуванні, оперативно оновлюються, миттєво забезпечують користувачів інформацією, а авторів-перекладачів технічно доступно удосконалювати гіпертексти.

Підкреслимо, однак, що Вікіпедія – це носій несистемного знання, причому часто не захищеного від псевдо- чи ненаукової інформації[83].

Щодо лінгвопрагматичних особливостей електронної енциклопедії та перекладів її статей, їй характерні наступні риси:

– використання дат, назв документів, статистичних відомостей, конкретних імен для документалізму;

– посилання на історичні події:

– вживання термінології відповідної тематики, наприклад, з військової тематики;

– широке використання суспільно-політичної лексики та книжних слів:

1. аналогії з поняттями з інших сфер діяльності (спорт, медицина тощо);

2. велика кількість числівників та топонімічної лексики;

3. пасивні конструкції;

4. неозначено-особові речення;

5. переважно теперішній час дієслова;

6. енциклопедичний текст також широко користується минулим час, в історичному плані; скорочення всіх типів [1]

Перша спроба створити якщо не інтернет-енциклопедію, а принаймні мережеву спільноту зі створення енциклопедії відноситься до 1991 року, коли учасники групи новин Usenet alt.fan.douglas-adams почали проект зі укладання реальної версії Путівника для подорожуючих автостопом по Галактиці, вигадана енциклопедія, що використовується в роботах Дугласа Адамса. Цей путівник став відомий як Project Guide Galactic. Незважаючи на те, що з самого початку метою його було вміщувати лише реальні фактичні статті, політика була змінена, щоб дозволити і заохотити також напівреальні та нереальні статті. Project Galactic Guide містить більше 1700 статей, але з 2000 року додавання нових статей припинилося; вероятно, частково через заснування h2g2, більш офіційного проекту серед йому подібних. До 1993 року відноситься перша спроба побудови інтернет-енциклопедії, яка дозволила будь-якому бажаючому писати статті та додавати їх до центрального каталогу всіх сторінок. Даний проект, що отримав назву Interpedia, в кінцевому рахунку не був реалізований.

Прояв інтересу лінгвістів до вивчення електронного гіпертексту обумовлений використанням порівняно нової матеріальної форми письмового тексту

(електронного гіпертексту), розвитком комп'ютерних технологій та створенням значної кількості гіпертекстових систем, розвитком всесвітньої мережі Інтернет тощо.

Проте представлений у мережі Інтернет сучасний англomовний електронний гіпертекст досі не отримав комплексного лінгвoseміотичного опису, а лінгвістична концепція електронного гіпертексту, що формується протягом останніх п'ятнадцяти років, не вважається повністю сформованою, оскільки досі не всі проблеми лінгвістичного осмислення електронного гіпертексту дістали свої рішення.

У ході нашого методологічного дослідження ми дійшли висновку, що для формування лінгвістичної концепції електронного гіпертексту та для уніфікації її термінології необхідно розмежовувати поняття «книжковий (друкований) гіпертекст», «квазігіпертекст» та «електронний гіпертекст», «книжковий (друкований) художній гіпертекст», «електронний художній квазігіпертекст», «електронний художній гіпертекст», також необхідно диференціювати поняття «інтертекстуальність», «квазігіпертекстуальність» та «гіпертекстуальність» [13, с. 63-64].

Як приклади книжкового (друкованого) гіпертексту Д. Б. Умбрашко наводить Біблію, Талмуд, друковані словники, енциклопедії та довідники [15, с. 38-39], а Ж. А. Никифорова - газетний текст [8], оскільки такі тексти читають, як правило, не послідовно. До квазігіпертексту ми відносимо текст із зміненою формою подання (читається з екрану), що характеризується при цьому завершеністю та лінійним прочитанням. Поняття «електронний гіпертекст» ми визначаємо як «деякий нелінійно організований обсяг полікодової інформації, що має текстові характеристики, структурні і функціональними особливостями, що інтегрує непересічні інформаційні ресурси, між якими можуть бути встановлені односпрямовані та перехресні посилання» [13, с. 68].

Книжковий художній гіпертекст, на думку С. С. Панфілової, є «нелінійною структурою, де інформація художнього тексту, що публікується, по різних каналах корелює з інформацією вторинних нехудожніх текстів, що оточують базовий художній текст у межах окремого видання» [9, с. 7]. Книжковий (друкований)

художній гіпертекст характеризується завершеністю, обмежений певним форматом, у своїй процес його читання може бути нелінійним. Електронний художній квазігіпертекст є художнім текстом із зміненою формою представлення (читається з екрану), що характеризується при цьому завершеністю та лінійним прочитанням. Електронний художній гіпертекст розглядається в нашій роботі як текст, близький за своїм стилем до традиційного книжкового, але має при цьому гіпертекстові елементи, які можуть впливати не тільки на порядок прочитання тексту, а й змінити сприйняття цього тексту читачем. Електронний художній гіпертекст характеризується незавершеністю, не обмежений форматом, не має можливості лінійного прочитання. При цьому ми слідом за О.В. Характеристиками електронного гіпертексту вважають його специфічні категорії, до яких ми слідом за О. В. Дідовою [3, с. 152] відносимо: 1) нелінійність; 2) дисперсність структури; 3) композиційна нестабільність; 4) мультимедійність; 5) інтерактивність.

Слідом за М. В. Масаловою [5, с. 45-46] ми розрізняємо надфразову єдність та інформаційну одиницю електронного гіпертексту, спираючись на те, що інформаційні одиниці електронного гіпертексту повинні мати закінченість і більшу смислову самостійність, ніж надфразові єдності. При цьому надфразова єдність, що розглядається як напівсамостійна одиниця висловлювання, не має закінченості, характерної для тексту. Головна відмінність інформаційної одиниці електронного гіпертексту від надфразової єдності полягає у чіткості визначення її меж. У лінійному тексті, якщо він не поділений на абзаци, при виділенні надфразової єдності може виникнути низка труднощів. Гіпертекстова форма представлення матеріалу знімає цю проблему, пропонуючи надфразові єдності у найбільш зручній для читача формі.

Отже, електронний гіпертекст знімає проблему виділення читачем структурної одиниці тексту. Тому питання використання абзацу (структурної відокремленості) чи надфразового єдності (смислової відособленості) вирішено отже тепер інформаційні одиниці електронного гіпертексту і виділено структурно, і відокремлені за змістом. Основним засобом когезії та засобом забезпечення когерентності в електронному гіпертексті є гіпертекстове посилення, яке являє

собою такий вид зв'язку інформаційних одиниць електронного гіпертексту, який забезпечує континуум, адресант електронного гіпертексту за допомогою гіпертекстових посилань вибудовує логічну послідовність інформаційних одиниць, крім того, логіка прочитання може вибудовуватися і залежно від переваг адресата електронного гіпертексту. При цьому не важливо, в якій послідовності буде прочитано текст, він все одно збереже свою цілісність. Наше дослідження показало, що гіпертекстові посилання можуть бути вербальними (текстовими)/невербальними (графічними); внутрішніми (внутрішньотекстовими) / зовнішніми (міжтекстовими); маркованими/немаркованими; структурними (навігаційними)/семантичними (смысловими); односпрямованими/двоспрямованими (перехресними).

З метою формування лінгвістичної концепції електронного гіпертексту ми побудували його типологічну класифікацію на основі типології, запропонованої М. В. Масаловою [Там же] та А. С. Маховим [6]. Гіпертекст може бути: «...1) аксіальним та дисперсним (залежно від структури); 2) простим та складним (залежно від можливостей програмного забезпечення); 3) статичним та динамічним (залежно від способу існування); 4) кінцевим та нескінченним (залежно від ступеня закінченості); 5) художнім та нехудожнім (залежно від функціональної спрямованості); 6) ізольованим та мережевим (залежно від місця розташування). Окрему класифікацію отримала також гіпертекстуальність, яка може бути: 1) реалізованою та потенційною (за ступенем актуалізації в тексті) та 2) внутрішньотекстовою та міжтекстовою (за характером елементів текстуальної освіти)» [14, с. 156]. Ця класифікація дозволила нам провести аналіз типологічних характеристик електронного гіпертексту на матеріалі веб-сайту Гарвардського університету, в результаті чого ми дійшли висновку, що цей вебсайт є «дисперсним, складним, динамічним, нескінченним, нехудожнім, мережевим електронним полісеміотичним гіпертекстом, який може існувати тільки у мережі Інтернет» [Там же].

Після Є. Р. Проскуріним ми ототожнюємо термін «полісеміотичний гіпертекст» з поняттям «вебсайт»; на думку даного дослідника, «веб-сайт інтегрує компоненти різних семіотичних систем: вербальних, авербальних, аудіальних,

анімаційних, які визначають характер його впливу на адресата, що отримує інформацію не тільки з повідомлення, тобто за допомогою вербальних компонентів, а й у результаті різнорідних сполучення репрезентантів різних знакових систем» [10, с. 66].

У існуючих дослідженнях представлені різні погляди щодо функціональних та структурно-змістовних характеристик тексту. Текст визначається як «інформаційний простір», ках «мовленнєвий твір», як «знакова послідовність» [Валгіна, 2003; Гальперін, 1981; Червоних, 1998]. Так, у спільній семіотиці під текстом розуміється осмислена послідовність будь-яких знаків, будь-яка форма комунікації. У філології під текстом розуміється послідовність вербальних (словесних) знаків, «твір мови, зафіксований на листі» [Ахманова, 1966: 470].

Текст може визначатися як «твір речетворчого процесу, що має завершеність, об'єктивований у вигляді письмового документа, літературно оброблений відповідно до типу цього документа, твір, що складається з назви (заголовка) та ряду особливих одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичної, логічного, стилістичного зв'язку, що має певну цілеспрямованість та прагматичну установку» [Гальперін, 1981: 18]. Текст можна розглядати з погляду укладеної у ньому інформації (текст - це передусім інформаційне єдність); з погляду психології його створення, як творчий акт автора, викликаний певною метою (текст – це продукт мовної діяльності суб'єкта); текст можна розглядати з прагматичних позицій (текст як матеріал для сприйняття, інтерпретації); текст можна характеризувати з боку його структури, мовної організації, його стилістики [Валгіна, 2003; Молчанова, 2007].

З позиції лінгвістичної стилістики вивчення текстів складає основі порівняння загальнонаціональної норми з особливими, притаманними різних сфер спілкування підсистемами [Баллі, 1961]. О.С. Ахманова зазначає, що саме поняття стилістики як мовознавчої дисципліни ґрунтується, з одного боку, на виділенні та визначенні істотно спільного в різних явищах мови та літератури, а з іншого - на дослідженні особливостей та відмінностей при однаковому загальному [Ахманова, 1957].

Функціональна стратифікація мови, або розмежування мови за сферами вживання є досить докладно вивченою сферою в лінгвістиці. В.В. Виноградов на

основі найважливіших функцій мови (спілкування, повідомлення, вплив) запропонував загальноприйнятую у вітчизняній лінгвістичній науці класифікацію функціональних стилів (повсякденно-побутовий, повсякденно-діловий, офіційно-документальний, науковий, публіцистичний та художньо-белетристичний стиль) [19]

Значний внесок у вирішення проблеми розмежування функціональних стилів робить вивчення малого синтаксису в рамках функціональної стилістики. Відповідно до методу категорій та параметрів словосполучення, розробленого О.С. Ахманової, С.Г. Тер-Мінасової, Н.Б. Гвішіані та їх послідовниками, встановлено, що словосполучення, характерні для певного функціонального стилю, різною мірою мають властивості коннотативності, клішованості, ідіоматичності, концептуальної повноцінності, соціолінгвістичної обумовленості, і є маркерами даного функціонального стилю [19]; Мікоян, Тер-Мінасова, 1981], - що виявляється релевантним для даного дослідження.

При порівнянні базових характеристик тексту, що традиційно виділяються в лінгвістиці, та гіпертексту (сукупності пов'язаних між собою текстів) виявляються значні подібності між цими феноменами. Зв'язність, цілісність, динаміка як основні характеристики традиційного тексту виявляються застосовними для аналізу гіпертексту. З цього випливає, що притаманні йому традиційні текстові категорії дають підстави розглядати гіпертекст з позиції власне тексту - як закінченого мовного цілого.

Дискурс, за Т. ван Дейком, Е.С. Кубрякової, розуміється нами як процес створення мовних творів, з урахуванням різних факторів екстралінгвістичного характеру – прагматичних, психологічних, соціокультурних тощо. Результатом дискурсивної діяльності є текст, що характеризується своєю завершеністю [Кубрякова, Александрова, 1999].

Спільність властивостей гіпертексту та дискурсу полягає у закономірності існування багатопланових текстових утворень, що характеризуються системою вертикальних (парадигматичних) зв'язків. Гіпертекст виступає як особливий вид формалізованої репрезентації дискурсу. Відкритість, інтерактивність та гнучкість

гіпертекстової структури зближують його з підставами дискурсу, з його процесуальним характером.

Більш того, багат шаровість структури гіпертексту як феномена лінгвістичного порядку простежується як на рівні взаємовідносин текстів, що входять до його складу, так і на рівні концептуальної сфери і відображається в системі поліжанрових втілень гіпотекстових структур у рамках одного гіпертексту.

Категорія зв'язності тексту постає як здійснення лінійних зв'язків у дискурсі. Вертикальні властивості дискурсу репрезентуються за допомогою реалізації елементів концептосфери тексту та складових великих ментально-лінгвальних блоків - концептів. Смилова спільність концептів даних структур лише на рівні всього текстового твору зокрема створює цілісність тексту.

У разі електронного гіпертексту, мабуть, доцільно говорити про розгортання основного сенсу як на рівні лінійних зв'язків (у рамках одного гіпотексту), так і на рівні вертикальному (на рівні безлічі гіпотекстів, що конститууюють гіпертекст). При аналізі гіпертекстової структури стає очевидно, що вона має такі важливі характеристики, як інтерактивність і відкритість, а відповідно і незавершеність процесу розгортання ключових елементів тексту, яка може характеризуватись як його нескінченність.

Дискурс є складним комунікативним явищем, що не тільки включає процес створення певного тексту, а й відображає залежність створюваного мовного твору від значної кількості екстралінгвістичних обставин. У традиційних письмових або друкованих типах дискурсу така інтеракційна природа даного явища менш помітна, ніж в електронному середовищі: письменник, текст, читач перебувають не в тісній взаємодії в межах єдиної ситуації, локалізованої в просторі і часі, «але навіть і в цьому випадку слід було б проаналізувати тексти з погляду динамічної природи їх виробництва, розуміння і виконуваної з допомогою дії» [Дейк, 1989].

Спільність характеристик тексту, гіпертексту та дискурсу дозволяє застосовувати до гіпертексту традиційні методи дослідження тексту, а також метод концептуального аналізу, спрямований на реконструкцію ключових концептуальних

сутностей на основі аналізу репрезентативної специфіки відповідних мовних одиниць.

Охоплюючи семантику та логіку тексту, концепти покликані втілювати інтенції автора, що спричиняють породження тексту. Розуміння концепту як загального змісту тексту дозволяє співвіднести зміст із когнітивною дійсністю, з думками та вчинками людини [Червоних, 1998:202].

Іншими словами, концепти - одиниці, за допомогою яких людина мислить, репрезентуючи результати свого сприйняття та осмислення контактів із навколишнім світом. Концепт може бути виражений за допомогою слова, словосполучення, висловлювання, тексту. Під ключовим концептом тексту розуміється базова концептуальна структура, що виконує роль однієї з базових «смыслових опор» для розкриття основного змісту мовного твору [Вишнякова, 2002].

Якщо говорити про реалізовану міжтекстову гіпертекстуальність, то її головна ознака очевидна - наявність електронних посилань на інші тексти, документи, сайти і т.д. За цим принципом побудовано дуже багато електронних текстів. Це основний прийом всіх електронних журналів - критика будь-якого сайту або автора неодмінно містить електронні посилання на ці сайти і тексти даних авторів.

Посилання також є основним елементом і друкованих текстів (наукових, публіцистичних та деяких художніх), що мають виражену міжтекстову гіпертекстуальність. Слід зазначити, що навіть будучи настільки яскраво вираженою, міжтекстова гіпертекстуальність друкованих текстів залишається все ж таки потенційною, а не реалізованою, оскільки посилання в друкованому тексті не дає можливості прямого переходу до іншого тексту. Вона лише вказує назву фрагмента гіпертекстуальної системи, але не веде до нього.

Але, як відомо, міжтекстові зв'язки різноманітні і існують у вигляді посилань. Тут ми підходимо до питання про відмінність гіпертекстуальності від інших типів взаємодії текстів. сукупності всіх мовних текстів, що існують або будь-коли існували». Гіпертекстуальність, прагнення тексту вийти за межі свого тіла, визначені авторською волею, є неодмінною властивістю тексту, і тому він повинен

подаватися з урахуванням можливо більшої кількості позатекстових зв'язків, що, власне, і становить елементарну практику довідкового апарату наукових видань (глосарії, індекси- різного роду і т.д.).

Тільки така презентація тексту буде відповідати його іманентним якостям інтертекстуальності. При презентації такого роду, що намагається наблизитися до максимально повного виявлення позатекстових зв'язків, текст оснащується гіпертекстом масивної надбудови з довідкового апарату, в корпус якого в ідеалі повинні включатися як коментаторські посилання до відповідних текстів і цитати з них, а й самі ці тексти. У такий спосіб може бути зафіксований і описаний якийсь фрагмент текстуального простору, що організується як сукупність текстів і скріплюється гіпертекстуальними зв'язками між цими текстами, оскільки гіпертекстуальність є природною властивістю текстуального простору максимально насиченого цими зв'язками. Гіпертекстуальність - природна властивість і будь-якого тексту як можливість його вступати у певний вид відносин з іншими текстами, що у філології називається інтертекстуальністю, що включає текст у відносинах із собі подібними. Називаючи ці відносини інтертекстуальними, мають на увазі якусь рівноправність, "горизонтальність" відносин пари корелюючих текстів. Термін гіпертекстуальність краще передає ієрархічні сенси "вертикального" розташування в певному текстуальному просторі двох текстів, що співвідносяться, просторової, вертикальної "знизу-і-вгору"-спрямованості відносин цих текстів. Зрозуміло, що просторові терміни - лише метафора, що передає значення переходу від готівкового тексту до того тексту, що стоїть над/за/під ним. Невизначено, де у просторі розташовується гіпертекст стосовно гіпотексту (претексту), бо його координати - це похідна координат читача. Вочевидь, що текстуальне простір, як " дуже великий об'єкт ", що у становленні, може бути зафіксований у всьому своєму обсязі. Але це стає можливим щодо його умовних фрагментів, які довільно виділяються за такими ознаками, як автор текстів, їх жанр, час їх створення, місце створення, мова цих текстів. Ще раз повернемося до співвідношення понять «інтертекст» та «гіпертекст». На думку Дж.П. Ландоу, постструктуралістські визначення ідеального тексту - «Всякий текст є між-текст стосовно іншого тексту» (Р.Барт) і «Для пізнаючого

суб'єкта інтертекстуальність - це поняття, яке буде ознакою того способу, яким текст прочитує історію і вписується в неї» (Ю.Крістева) - як би передбачили появу самого поняття «гіпертекст». Тому не дивно, що термін «гіпертекст» з'явився майже одночасно з терміном «інтертекстуальність», запровадженим Ю.Крістевой. Під «гіпертекстом» стали розуміти текст, фрагменти якого мають певну систему виявлених зв'язків з іншими текстами і пропонують читачеві різні «шляхи» прочитання. Таким чином, кожен текст виявляється включеним на всю систему створених перед ним або паралельно з ним текстів, набуває візуального багатовимірного уявлення і стає «мультисеквенційним», тобто. читається у будь-якій послідовності. Більше того, новий текст і вихідні, до яких надсилаються, можуть одночасно співіснувати на екрані комп'ютера.

Друга половина 1980-х років знаменується активними пошуками в галузі гіпертексту та гіпертекстових систем. У широкому потоці публікацій можна назвати дві течії. Одне з них спирається на теорію та практику так званої комп'ютерної науки. Тут йдеться не про текст з усією його багатозначністю та невизначеністю, а про документ, що містить певну інформацію. А. Гіпертекст як документ

Першочерговим завданням представників цієї течії є розробка програмного забезпечення, що дозволяє організувати цю інформацію. р align="justify"> Технологічна характеристика гіпертексту як електронного документа, який у певному комп'ютерному середовищі може бути пов'язаний з іншими електронними документами, задовольняє потреби у визначенні.

Таким чином, у подібних дослідженнях переважає орієнтація на вирішення проблем зберігання документів, їх зв'язування, навігації, а також доступу кількох (багатьох) користувачів. Як стандартний приклад, який пояснює, що таке гіпертекст і гіпертекстова система, часто наводиться енциклопедія. Сукупність знань організується як автономних фрагментів, пов'язаних між собою з допомогою посилань. Енциклопедію не читають від початку до кінця, а одразу знаходять потрібний фрагмент. Програмне забезпечення, що дозволяє працювати з енциклопедією на комп'ютері - ось по суті спрощений варіант гіпертекстової системи. Б. Гіпертекст як текст

Інша течія спирається на поняття тексту і, як наслідок, знаходить опору в гуманітарних науках, зокрема, літературознавстві, філології, семіотиці та ін. Представників цієї течії поєднує науковий інтерес до різних текстових практик: створення тексту, редагування, читання тощо. Спочатку, обидві течії існували порізно, причому перша, «комп'ютерна» течія домінувала. Наприкінці 80-х гуманітарні науки починають все інтенсивніше проникати у сферу електроніки та обчислювальної техніки і вже у 90-х роках розуміння гіпертексту немислиме без залучення всього різноманіття тлумачень тексту та текстових практик. Гуманітарна течія 80-х років відрізняється великою розсіяністю, розпливчастістю. Дослідники намагаються намацати і осмислити шляхи просування від лінійності до нелінійності, з'ясувати, чи змінюються форми знань із переходом в електронну еру і що нас у зв'язку з цим очікує. У багатьох публікаціях кінця 80-х - початку 90-х років, присвячених гіпертексту, проголошується настання нової ери, ери принципово нових засобів роботи з текстом. Ідея гіпертексту сприймається як революційна. Більшість досліджень спирається на протиставлення друкованих та електронних технологій, причому перші оголошувалися незручними, що спотворюють письменницьку та читацьку природу [Botler, 1985]. Усна, письмова та електронна комунікація (Маклюен) розглядаються як етапи розвитку форм існування дискурсу, що послідовно змінюють один одного, у дусі контівського закону трьох стадій.

С. Харнад у статті «Пост-гуттенбергова галактика: четверта революція у засобах виробництва знання» спочатку переконливо показує, що історія людської думки пережила три революції і стоїть на порозі четвертої [Harad, 1991]. Революційними були поява мови, винахід листа та друкарства. Саме ці три трансформації визначили форми комунікації: мова дозволяє передавати думки у вигляді висловлювань, лист дозволяє зберігати їх незалежно від того, хто сказав, друк дозволяє зберігати їх незалежно від того, хто написав. Однак лист і друк мають ряд недоліків, таких як повільне поширення, обмеженість доступу до них, недовговічність. Четверта революція – виникнення електронних засобів поширення інформації – якраз могла б допомогти у подоланні деяких обмежень існуючих форм комунікації. У Харнада навіть з'являється нове слово для позначення процесу

написання тексту в Мережі - «skywriting», що означає креслення знаків у повітрі на небі. У тлумаченні автора це, що друкований текст «приземлений» і доступний небагатьом. Електронний ніби на небі, його всі можуть побачити відразу і миттєво. Тексти минулого та тексти сьогодення існують у єдиному середовищі і можуть одночасно вивчатися, тим самим забезпечуючи безперервність колективного знання.

Віхою на шляху розвитку збільшення частки «гуманітарних» досліджень стала система Storyspace, що згодом стала однією з основних комерційних систем для створення та читання гіпертекстів [Joyce, 1991: 39]. Storyspace розроблена для письменників у найширшому значенні цього слова. Під письменниками (writers) розуміються люди, які пишуть тексти, чи то наукова стаття, звіт про виконану роботу чи роман. Як бачимо, зближення типів дискурсу відбувається як у рівні програмного забезпечення, і лише на рівні осмислення тексту.

Основна ідея полягає у наданні письменнику своєрідного простору для записування думок (Storyspace можна перекласти як «простір, де існують оповідання»). По суті це поєднання розвиненого текстового редактора та засобів організації текстових фрагментів. Фрагменти можуть бути довільної довжини, вони можуть бути вкладені один в інший, з'єднані між собою тощо. Storyspace має в своєму розпорядженні засоби організації та реорганізації тексту, створення цілісного і зв'язного твору з розрізнених уривків, тому ця система використовується як для написання звичайних текстів (тобто як більш гнучкий і ефективний варіант MS Word), так і для створення гіпертекстів. Ще однією важливою відмінністю Storyspace є можливість збереження створених творів у вигляді автономних програм. Гіпертекст, який не може бути роздрукований або опублікований без істотних втрат, поширюється на дискеті з програмою читання, тобто є на кшталт платівки та програвача.

В. Метафори гіпертексту

Виникнення Storyspace виражає одну з основних інтенцій гіпертекстового співтовариства: використання метафори простору. Дж. Лакофф і М. Джонсон у статті «Метафори, якими ми живемо» зазначають, більшість наших фундаментальних понять організуються у термінах про орієнтаційних метафор [Теорія метафори, 1990].

Орієнтаційні метафори пов'язані з просторовою орієнтацією, з протиставленнями типу «вгору – вниз», «всередині – зовні», «центральний – периферійний». Досвід сприйняття фізичних об'єктів найчастіше є основою осмислення понять, які виходять за межі простої орієнтації. Подання таких понять як предметів чи речовин, дозволяє об'єднувати в категорії, визначати їх кількість, словом, міркувати про них.

1.3. Особливості перекладу електронного гіпертексту

Переклад – процес перетворення мовного твору однією мовою мовленнєвий твір іншою мовою. Переклад є центральною ланкою у двомовній комунікації. Отже, перекладач буде адресатом вихідного тексту та одночасно відправником тексту перекладу (Kautz U. 2002).

Вихідний текст – текст, на основі якого перекладач створює переклад – текст, який згодом сприймається адресатом як єдність загальнокультурних та специфічних мовних характеристик. Перекладений текст, результат перенесення вихідного тексту на мову перекладу, є ключем до успішної комунікації між автором ІТ та адресатом – представниками різних культур, які говорять різними мовами.

Функція тексту залежить від інтенції, наміри укладача ІТ, у своїй автор тексту, передусім, спирається адресата. Адресат, своєю чергою, орієнтується, з одного боку, оформлення тексту, з іншого боку те що, що він у цьому тексті бачить (Kautz U. 2002). У зв'язку з цим, є сенс торкнутися таких понять:

- «функціональна константність», що у перекладацькій практиці значно частіше - вихідний текст «активує» в адресата те саме розуміння, як і текст перекладу у реципієнта.

- «функціональна дисперсія» – цілеспрямоване відхилення від «комунікативної еквівалентності».

Отже, функція ІТ може, як збігатися з функцією перекладу, так і відрізнятись від неї.

Замовник може попросити перекладача звернути особливу увагу на якісь окремі частини тексту, які він, замовник, вважає найбільш важливими для реципієнта, при

цьому допускається можливість опущення інших, менш значних частин. Отже, ІТ та ПТ не завжди співпадатимуть у плані єдності форми, значення, функції.

Щоб отримати якісний переклад, необхідно звертати увагу на цілий набір інструментів, певні дії. Такі дії допомагають перекладачеві з'ясувати, чи текст оригіналу та текст перекладу є адекватним та еквівалентним по відношенню до один одного.

Таким чином, в ході етапу оцінки та редагування ПТ можна оцінити, наскільки вдало були передані мовні одиниці різних рівнів, зміст і функція тексту.

Теодор Нельсон у 1981 році в книзі "Literary Machine", дає чітке визначення гіпертексту через нелінійність: «Під гіпертекстом я розумію непослідовний твір (поп - sequential writing) - текст, який розгалужується і дозволяє читачеві вибирати Простіше кажучи, це ряд шматків тексту (a series of text chunks), з'єднаних зв'язками (links), що пропонують читачеві різні шляхи [читання]». [Цит. по: Візель, 1999]. У своїй роботі Михайло Візель зіставляє цей вислів і слова французького постструктураліста Ролана Барта, який у книзі "S/Z" визначає свій ідеальний текст – лист наступним чином: «Такий ідеальний текст пронизаний мережею незліченних, переплітаються між собою внутрішніх ходів, які не мають один над одним. іншому владі; він являє собою галактику означають, а чи не структуру означаємых; у нього немає початку, він звернемо; до нього можна вступити через безліч входів, жоден з яких не можна визнати головним; низка мобілізованих ним кодів втрачається десь у нескінченній Далі, вони "не розв'язні" (їхній зміст не підпорядкований принципу розв'язності, так що будь-яке рішення буде випадковим, як при кидку гральних кісток); цим суто множинним текстом здатні заволодіти різні смислові системи, проте їхнє коло не замкнене, бо міра таких систем – нескінченність самої мови. [Барт, 1994: 14].

Таке широке уявлення про гіпертекст без урахування його електронної форми існування дозволило великій кількості дослідників говорити про існування «гіпертекстів» у паперовій літературі. Але згідно з запропонованим нами раніше визначенням гіпертексту як насамперед електронного нелінійного тексту, лінійний традиційний текст ніяк не може бути названий гіпертекстом. Але якщо в друкованій літературі існують тексти, що дають можливість нелінійного прочитання, отже, можна висунути гіпотезу про існування певної особливості, що наближає подібні тексти до

гіпертекстів. Для розвитку цієї гіпотези слід розглянути співвідношення понять лінійний текст та гіпертекст, а також приклади гіпертекстуальності у традиційній друкованій літературі.

М. Візель вважає прямими попередниками гіпертекстів поліфонічні романи Достоевського, який передбачив принципи прози і, головне, особливості мислення, властиві віці ХХ. Це твердження він підкріплює цитатами з Ю. М. Лотмана, який описує свої враження від читання чернеток Достоевського: «Щойно намічається тенденція до викладу, нарративної побудови, ми стаємо свідками зростання внутрішнього опору цієї тенденції. Текст фактично втрачає лінійність. Він перетворюється на парадигматичний набір можливих варіантів розвитку. І так майже на кожному повороті сюжету. Синтагматичне побудова змінюється деяким багатовимірним простором сюжетних можливостей. При цьому текст все менше вміщається у словесне вираз: достатньо поглянути на сторінку рукопису Достоевського, щоб переконатися, наскільки робота письменника далека від "нормального" тексту оповідання. Фрази кидаються на сторінки без дотримання тимчасової послідовності заповнення рядків чи листів. Жодної впевненості в тому, що два рядки, розташовані поруч, були написані послідовно, найчастіше, немає. Слова пишуться різними шрифтами та різного розміру, у різних напрямках. Багато записів – не тексти, а мнемонічні скорочення текстів, що зберігаються у свідомості автора. Таким чином, сторінки рукопису мають у Достоевського тенденцію перетворюватися на знаки величезного багатовимірного цілого, що живе у свідомості письменника, а не на послідовний виклад лінійно організованого тексту. До того ж записи ці різнопланові: тут і варіанти сюжетних епізодів, і заклики до самого себе, і загальнотеоретичні міркування філософського характеру, і окремі, що не знайшли собі ще місця слова – символи, які мають розгорнутися в майбутніх, ще не створених фантазією автора епізодах. Вдаючись до різноманітних засобів виділення: підкреслення, написання більшими літерами або друкованим шрифтом, Достоевський фіксує інтонацію, як би підкреслюючи, що графіка – не текст, а лише його проекція [Лотман, 1996: 106-107].

Багато письменників самі описують свою працю як перетворення нелінійної освіти в лінійну за допомогою спеціальних процедур, що впорядковують, і стратегій.

В.Б. Шкловський писав, що, починаючи працювати над книгою, він багато читає, відбираючи та передруковуючи цілі шматки. Ці шматки розвішуються ним на стінці і групуються, перевіщаються. Вже згодом з'являються сполучні переходи. У процесі роботи плани, а часто і тема, змінюються. «Сенс роботи виявляється не призначеним, і тут на руїнах майбутньої роботи переживаєш то відчуття єдності матеріалу, ту можливість нової композиції, то стягування алгебри матеріалу підсвідомим, яке називається натхненням» [32].

Євген Замятін у своїй статті в тій же збірці наводить нариси повісті «Остров'яни»: це окремі нотатки, ескізи, проміжний варіант розв'язки. Ось як він описує процес листа: «Я знаю лише розв'язку, або лише одну якусь сцену, або лише одну з дійових осіб, а мені потрібно їх п'ять, десять. І ось першому листку зазвичай відбувається інкарнація, втілення потрібних мені людей, робляться ескізи до портретам...» [31]. В.В. Набоков каже: «Я не починаю роман неодмінно від початку. ... Я не рухаюся покійно від однієї сторінки до іншої по порядку; ні, я вибираю шматочок тут, шматочок там, доки не заповню на папері всі порожнечі. Ось чому я люблю писати оповідання та романи на довідкових картках, нумеруючи їх пізніше, коли все вже закінчено. Кожна картка переписується багато разів» [Набоков, 1997: 574]. Приблизно те саме відбувається і з науковим текстом, коли в творчості «психічна тканина» ідеї, теорії, відкриття перекодуються в письмовий текст [Ярошевський; 1985]. Виходить, що непослідовний лист в результаті може породжувати послідовний текст. Якщо в слові «writing» поєднати два його значення: «писання, лист» і «літературний твір», тобто текст, тоді процес листа, що розуміється як записування думок, відсувається, а на перший план висуваються пункти розвитку думки, повороти та переходи, які неминуче доводиться якось оформляти. Зафіксовані традиційним способом думки не потрібно вибудовувати в єдиний, зв'язковий текст, достатньо показати зв'язок між ними. Таким чином, результат стає ідентичним процесу.

Основою для алгоритму порівняння тексту-оригіналу та тексту-перекладу нам послужили підходи П. Г. Чеботарьов, У. Каутца та І.С. Алексеева, які описують фазу редагування тексту, дії перекладача. Алгоритм оцінки перекладу аналогічний алгоритму дій перекладача щодо редагування тексту перекладу.

П.Г. Чеботарьов пропонує використовувати наступну схему аналізу (Чеботарьов П.Г. 2006, 144):

- Завдання тексту в загальному вигляді: збережена чи ні;
- Структура тексту: збігається чи ні;
- Наявність елементів, що не вписуються в загальноприйняті уявлення про предмети та явища (культурно-мовна специфіка, індивідуальна інтерпретація автора);
- Наявність елементів, що не вписуються у вузький контекст оригіналу, або порушують цей контекст;
- Відповідність тексту перекладу нормам мови перекладу.

У. Каутц виділяє такі критерії оцінки перекладу (Kautz U. 2002, 328):

- 1) облік типу тексту та його функції;
- 2) облік можливих міжкультурних відмінностей;
- 3) облік мовних/немовних особливостей адресата;
- 4) адекватність мовного акта комунікативної ситуації;
- 5) зв'язність та цілісність тексту;
- 6) термінологічна точність;
- 7) ретельність редагування.

І.С. Алексєєва пропонує свою схему редагування результатів перекладу (Алексєєва І.С. 2004, 324):

- 1) звіряння тексту щодо пропуску слів чи фрагментів тексту;
- 2) оцінка єдності іміджу тексту перекладу, вже порівняно з оригіналом (=редакторская правка);
- 3) виявлення «дрібних стилістичних шорсткостей», поєднання придаткових, тимчасових, відмінкових погоджень тощо.

Таким чином, перекладач враховує низку важливих факторів для якісного перекладу. Щоб надалі полегшити оцінку якості перекладу гіпертексту Вікіпедія ми виробили загальний перелік критеріїв та кроків при порівнянні такого типу перекладеного тексту. При цьому ми йшли за принципом від загального до приватного та спиралися на схеми, запропоновані П.Г. Чеботаревим, У. Каутц та І.С.Алексєєвої, та типи еквівалентності В.Колера:

- Чи врахована специфіка аудиторії;
- Збережена чи комунікативна функція;
- чи збережено текстонормативну еквівалентність;
- збережена чи денотативна еквівалентність;
- збережена чи коннотативна еквівалентність;
- збережено чи формально-естетичний зміст;
- чи є перекладацькі помилки; пропозиції щодо їх виправлення.

Вікіпедія доступна багатьма мовами, і різні мовні розділи Вікіпедії не є точними перекладами один одного. Над кожним мовним розділом працює окрема спільнота учасників, яка створює власні статті і переклади за своїми власними правилами. Таким чином, під час переходу зі статті однією мовою до статті на ту саму тему, але іншою мовою, можуть бути інші структура та зміст; можливо взагалі не знайти статті бажаною мовою.

Іншомовна Вікіпедія може бути цінним джерелом інформації. Переклад статті повністю або її частини з іншомовної Вікіпедії – також спосіб покращення україномовної Вікіпедії. У Вікіпедії немає штатних перекладачів, є автори, які використовують інформацію з інших мовних розділів [25].

Щодо перекладу, необов'язково перекладати всю статтю, достатньо передати головне. При цьому необхідно, щоб текст текст відповідав вимогам якості перекладу взагалі і Вікіпедії, зокрема. Це стосується повних перекладів статей.

Під час перекладу варто дотримуватися наукового стилю викладу та інших правил мови та стилю, правильної передачі іншомовних імен та назв, уваги до хибних друзів перекладача, буквалізмів та ін. [45; 69].

Є конкретні технічні правила та програми, де також під час перекладу вікі-розмітку слід зберігати.

Стаття Вікіпедії адресована широкому колу читачів, зокрема людям, які цікавляться (на наших прикладах) архітектурою, зброєю, сучасною музикою. Здебільшого вони не спеціалісти в галузі, отже, передбачається, що оригінал і переклад не перевантажені термінологією, для пояснень мають посилання переходу,

передбачається описовий переклад незнайомих рецепіенту явищ і реалій. Структура статей, як вже було повідомлено, стандартизована.

Основою у тексті є когнітивна інформація. Об'єктивність її подачі забезпечується наступними засобами, що ми їх уточнюємо, зважаючи на переклад:

- 1) пасивні конструкції; (здебільшого в англомовному оригіналі);
- 2) безособові та невизначено-особові речення (переважно українською мовою);
- 3) переважання теперішнього часу дієслова;
- 4) переважання іменника над дієсловом (номінативність стилю), це стосується української мови, в англійській мові присутність дієслова незаперечна;
- 5) використання термінів, прийнятих у цій галузі знань, або спеціальної лексики;
- 6) щільність (компресивність) інформації;
- 7) відповідність сучасній письмовій літературній нормі; сучасному українському правопису;
- 8) відсутність емоційно-оцінного забарвлення в лексиці та синтаксисі;
- 9) об'єктивна семантика.

Нами досліджені в статтях оригіналу і перекладу посилання, виділені синім, червоним, помаранчевим кольорами, існують також інші, що зведені Вікіпедією у таблицю Додаток. Синього кольору є посилання на сторінку Вікіпедії, за якою можна перейти до іншої статті, що надає інформацію про поняття, виділені в тексті. Світло-блакитний колір використовується незалежно від того, чи дійсно сторінка існує в цільовій вікі.

Червоні посилання до статей, ми дослідили, позначають, що сторінка буде створена незабаром або що потрібно створити статтю на цю тему, оскільки тема є значущою або вимагає перевірки. Червоні посилання сприяють розвитку Вікіпедії, спонукають створенню нових статей [72].

В кінці ХХ ст. у сфері лінгвістичних досліджень розвиваються антропоорієнтовані дисципліни, такі як когнітивна лінгвістика, психолінгвістика, етнолінгвістика, функціональна лінгвістика, прагматична лінгвістика тощо. Остання

у науковій літературі носить також назву прагмалінгвістика, лінгвістична прагматика, лінгвопрагматика і стає дотичною дисципліною до теорії і практики перекладу. Вперше прагматичний аспект існування знакових систем, включаючи систему мови, детально розглянув у своїй теорії пізнання американський філософ Ч. С. Пірс наприкінці XIX ст. Згідно з його філософським вченням про прагматизм і семіозис процес пізнання полягає у продукуванні та інтерпретації знаків (передусім мовних). Термін “прагматика” був введений у науковий обіг іншим американським філософом Ч. У. Моррісом на позначення одного із трьох розділів семіотики (поряд із синтактикою і семантикою), що вивчає відношення між знаками та їх інтерпретаторами.

Таким чином, прагматика розглядає мовні явища в аспекті людської діяльності. Предмет і основні завдання прагматики визначаються лінгвістами порізно. Н. Д. Арутюнова одним із основних завдань прагматики вважає розробку теорії інтерпретації мовленнєвих актів залежно від комунікативного контексту [6, с. 356-367].

Виходить, що прагматика вивчає функціонування знаків у мовленнєвих актах (передусім у тексті як продукті дискурсу) у тісному зв'язку з комунікантами, основна мета яких – успішне здійснення процесу комунікації. Незважаючи на те, що на сьогодні вже існує досить багато наукових праць, присвячених дослідженню проблем лінгвістичної прагматики, слід зауважити відсутність єдиного підходу до визначення і розуміння цього терміну. Н. Д. Арутюнова стверджує, що в даний час говорити про лінгвістичну прагматику як про “цілісну теорію з чітко окресленою і єдиною програмою дослідження” підстав немає.

Ми схиляємося до думки про відсутність чіткого розмежування власне прагматики та лінгвістичної прагматики, їхнє ототожнення дослідниками, що можна пояснити інтердисциплінарністю лінгвістичної прагматики, широким колом її проблемних питань, які охоплюють філософську, антропологічну, соціологічну, неврологічну, психологічну, семантичну, текстологічну, дискурсологічну парадигми. Можемо стверджувати, що предмет і завдання лінгвістичної прагматики як міждисциплінарної науки про мову можуть розглядатися у науковій площині

перекладознавства на основі їх подібності (у лінгвістичній прагматиці – вивчення умов добору та використання мовних одиниць суб'єктом спілкування з метою ефективного впливу на партнера по комунікації, а у перекладознавстві – вивчення умов добору та використання мовних одиниць вторинним суб'єктом спілкування (перекладачем, на відміну від первинного суб'єкта – мовця, автора) з метою відтворення первинного впливу (або комунікативного ефекту) на вторинного партнера по комунікації (реципієнта тексту перекладу)).

Діада «людина-мова» пронизує всю мовну систему, тому прагматичні параметри мають практично всі елементи мовної системи і всі мовні явища. За В. Н. Комісаровим, будь-яке висловлювання в процесі комунікації здатне справляти на читача або слухача певний комунікативний ефект, тобто чинити прагматичну дію, що детермінована змістом висловлювання, його мовною формою та уявленнями і ставленням реципієнта до зовнішнього світу [95, с. 153].

Отже, будь-яке висловлювання володіє прагматичним потенціалом, що певним чином реалізується в конкретних актах комунікації та повинен бути збережений при перекладі. Інтерес до вивчення комунікативних аспектів мови дозволяє говорити не тільки про прагматику окремого висловлювання, але і про прагматику цілого тексту. Так, М. М. Бахтін робить висновок про те, що мовлення візуалізується у формі тексту [23, с. 225-232].

На комунікативній спрямованості тексту наголошує відомий теоретик і практик перекладу В. Н. Комісаров, зауважуючи, що наявна у тексті інформація, яка передається від джерела до рецептора, забезпечує можливість впливу на почуття рецептора, спричинення певної емоційної реакції, спонукання його до дії. Таким чином, здатність тексту створювати такий комунікативний ефект визначається як прагматичний потенціал тексту [9, с. 209].

Наведені підходи до визначення і дослідження тексту дозволяють зробити висновок про важливість прагматичного аспекту дослідження тексту як основної одиниці людської комунікації. Ми розглядаємо текст як продукт мовлення і продукт перекладу. Прагматичний підхід до вивчення тексту з позицій перекладу розкриває

широкі можливості для пояснення вибору перекладачем тих чи інших стратегій і тактик, способів і прийомів перекладу.

У лінгвістичній літературі прагматичний аспект перекладу традиційно розглядається з трьох різних точок зору:

1) ставиться питання про передачу прагматичних значень слів оригіналу;

2) прагматика перекладу трактується як прагматична задача конкретного акту перекладу;

3) висувається вимога прагматичної адаптації перекладу з метою забезпечення рівності комунікативного ефекту в оригіналі і в перекладі.

О. Д. Швейцер, розглядаючи питання адекватності та еквівалентності перекладу, наводить модель перекладу Ю. Найди, що носить назву модель «динамічної еквівалентності» та включає два процеси:

1) створення і сприйняття вихідного тексту;

2) створення і сприйняття тексту перекладу.

Динамічна еквівалентність розуміється як відповідність сприйняття перекладеного тексту іншомовним одержувачем сприйняттю вихідного тексту первинним одержувачем. Схема «динамічної еквівалентності» Ю. Найди містить два комунікативні акти: у первинному відправник вихідного тексту створює вихідний текст, який сприймається первинним одержувачем вихідного тексту. У якості первинного одержувача вихідного тексту у первинному комунікативному акті виступає перекладач, який у вторинному комунікативному акті створює вторинний текст, що його сприймає вторинний одержувач [18, с. 51].

За способом існування М. Ст Масалова [5, с. 31] та А. С. Махов [6, с. 15] виділяють статичні та динамічні гіпертексти, а М. Візель [3] за основу класифікації бере види діяльності самого читача і в результаті отримує три типи гіпертекстів – лише читання, читання з коментарями, читання-лист, перший з яких ототожнюється зі статичним гіпертекстом, а два інших є динамічними, хоч і з різним ступенем динамічності. Статичний гіпертекст не змінюється у його використанні, тоді як динамічний гіпертекст у тому й створено, щоб існувати у поступовій динаміці, тобто змінюватися, оновлюватися і постійно поповнюватися. За способом існування

полісеміотичний гіпертекст Вікіпедія ми віднесли до динамічного типу гіпертексту, оскільки його зміст постійно оновлюється.

За рівнем закінченості М. В. Масалова [5, с. 32] та А. С. Махов [6, с. 16] підрозділяють гіпертексти на нескінченні та кінцеві. Прикладом нескінченного гіпертексту, представленого в Інтернеті, є багатомовна енциклопедія Вікіпедія [9]. Прикладом кінцевого гіпертексту є будь-який гіпертекст на компакт-диску. За ступенем закінченості полісеміотичний гіпертекст Гарвардського університету ми віднесли до нескінченного типу електронного гіпертексту, оскільки він продовжує поповнюватися та збагачуватися новою інформацією щодня.

За функціональною спрямованістю, або функціонально-стильовим параметром, М. В. Масалова [5, с. 33] та А. С. Махов [6, с. 16] підрозділяють гіпертексти на художні та нехудожні. До художніх електронних гіпертекстів ми відносимо гіперлітературу, або сетературу, де читач має право обирати подальший розвиток літературного твору. До нехудожніх електронних гіпертекстів - безліч інформаційних, корпоративних, розважальних веб-сайтів та пошукових систем із досить розгалуженою системою гіпертекстових посилань. Таким чином, за функціонально-стильовим параметром ми віднесли досліджуваній нами полісеміотичний гіпертекст Вікіпедія до нехудожнього тексту, оскільки тексти інформаційних одиниць поліфункціональні та представлені рекламним, газетним та публіцистичним стилями, а вони, у свою чергу, протиставляються художньому стилю. Приміром, посилання Read story (Stephen Hawking lectures at Harvard) у розділі головної сторінки Gazette News відправляє читача до інформаційної одиниці газетного стилю [10].

У нашій роботі веб-сайт Вікіпедія ми за Є. Ю. Дьяковой [4, з. 54] розглядаємо як електронний гіпертекст певного формату технічної організації інформаційного та комунікативного контенту, або комбінації таких форматів. Основними його рисами є полікодовість, мультимедійність та інтерактивність. При цьому у форматі веб-сайту Вікіпедія співіснують тексти різних жанрів, що мають різну функціонально-стильову приналежність (тексти публіцистичного стилю та його рекламного підстилю, наукового стилю та його науково-популярного підстилю тощо, адаптовані

до рекламних цілей). Формат веб-сайту Вікіпедія не можна визначити поняттям «жанр», оскільки веб-сайт складається з різноманітних медіапродуктів: реклами (що відноситься до сфери спеціального впливу), інформаційно-новинних блоків, аудіо-та відеороликів тощо.

Таким чином, дослідник визначає прагматичний аспект перекладу основним, оскільки від реакції адресата на перекладений текст залежить досягнення чи недосягнення комунікативного ефекту у перекладі [18, с. 239].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ВІДТВОРЕННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «ВІКІПЕДІЯ»

2.1. Гіпертекст як методологічний інструмент аналізу перекладу Вікіпедії

Для практичного аналізу стратегій відтворення українською мовою було обрано статтю та її переклад . 32 S&W про набої для кишенькової зброї компанії Сміт і Весон. На наш погляд, вибір є неупереджений, адже статті про відомі події або особистості викликали би критичне ставлення до оригіналу і перекладу. Стаття про набої мало відома широкому загалу, в той час, може спиратися на деякі фонові знання.

Проаналізовано стратегії одомашнення та очуження та засоби відтворення під час перекладу за допомогою лексичних, граматичних, синтаксичних, стилістичних трансформацій. Ми зберегли різнокольоровий друк, тому що такі маркери також відіграють свою роль у перекладах статей.

The .32 S&W cartridge (also known as the .32 S&W Short) was introduced in 1878 for Smith & Wesson pocket revolvers [86].

Набій .32 S&W було представлено в 1878 для використання з кишеньковими револьверами Smith & Wesson[90].

Було проведено наступний аналіз:*The .32 S&W .32 S&W* – назва статті, так само і назва набою револьвера не перекладається українською мовою, відтворюється мовою оригіналу; також опущено артикль, відсутній в українській мові;

Назва компанії, *Smith & Wesson*, складається з двох прізвищ, власників компанії, Сміта і Весона, що випускає зброю, не перекладається, включає символ & (не перекладено сполучником *i*); за посиланням синього кольору відомості про компанію є в Вікіпедії англійською та українською мовами. Отже, ми аналізуємо гіпертекст Вікіпедії, що має особливість посилання на іншу статтю.

Smith & Wesson Smith & Wesson посилання на Вікіпедію пояснює, що це американська компанія, яка займається виробленням вогнепальної зброї (зокрема

револьверів). Компанія розташована в Спрингфілді, штат Массачусетс. Заснована в 1856 році Гораціо Смітом і Данієлом Вессоном[108]. назва компанії не перекладена, представлена в тому ж вигляді, що в оригіналі, вважаємо як приклад в даній статті, хоча в статті про компанію справжні імена відтворені транслітерацією та транскрипцією. На нашу думку, у даному випадку *Horace Smith and Daniel Wesson* відтворені українською за традицією XIX-XX ст., трансформації транскрипція мала би передати *Хорас та Деніел*, а також *Весон* без подвоєння с, в той час транслітерація мала б *Хорасе* для написання. Отже, відтворення повторює переклади попередніх століть російською мовою, і не відповідає правилам сучасного українського правопису, з такої точки зору вимагає редагування.

pocket revolver кишеньковими револьверами, калькування, словниковий відповідник,

Термін *cartridge* перекладено словниковим відповідником Набій[109]. посиланням на статтю вікіпедії українською мовою;

It was originally designed as black powder cartridge [86].

Спочатку набій розробляли під димний порох[90].

It was designed розробляли Пасивна форма відтворена активною формою;

набій cartridge змінює функцію, стає додатком;

колір посилання свідчить про те, що, в той час стаття в англоомній Wikipedia є, в україномовній Вікіпедії статті про *black powder* не створено (не перекладено); що в гіпертексті позначено кольором, в цілому речення перекладене адекватно змісту. Змінено порядок слів, члени речення, і це відповідає перекладу неспоріднених мов з іншим граматичним строем, як от англійська та українська.

The .32 S&W was offered to the public as a light defense cartridge for "card table" distances [86].

Набій .32 S&W було представлено публіці, як легкий набій для оборони на відстані "ломберного столика" [90].

Опущення артикля викликано наявністю об'єктивних розбіжностей між мовами. У рідній мові відсутня категорія співвіднесеності/неспіввіднесеності, виразником якої є артикль.

defense прикметник замінено іменником з прийменником для оборони Викликано наявністю об'єктивних розбіжностей між мовами;

“*card table*” відтворено словниковим відповідником ломберного столика”, що існує (столік) ще з часів Джейн Остін (у романі Ема старше покоління героїв проводили час за грою в карти).

У Таблиці 2.1. частково відтворена рубрикація статті англійською та українською мовою з нашим коментарем:

Таблиця 2.1.

Приклади відтворення рубрикації

Contents	Зміст	Засіб відтворення
1. Design	1.Конструкція	1.Словниковий відповідник
2. Derivatives	2.Подальший розвиток	2.Описовий переклад, доместикація
3.Use in assassinations	3.Вбивство Мак-Кінлі	3.Контекстуальна заміна, доместикація
4. Chambered weapons	4.Зброя під набій .32 S&W	4.Описовий переклад,
5. See also		5.Опущення
6. References	5.Примітки	6.Описовий переклад, доместикація

Design

Конструкція

перекладено словниковим відповідником, що відповідає змісту статті. *Дизайн*, так само і *конструкція*, слова іншомовного походження. На сучасному етапі *дизайн*

в українській мові використовується в значенні *оформлення, зовнішній вигляд*. Отже, переклад *Конструкція* стосовно набою більш доцільний для українського читача, доместикація.

Originally designed by the Union Metallic Cartridge Company (UMC) as a black powder cartridge using nine grains of black powder, the round has been loaded with smokeless powder exclusively since 1940 [86].

Набій було розроблено компанією Union Metallic Cartridge Co. (UMC) під димний порох з зарядом пороху вагою 9 гранів, набій почали споряджати бездимним порохом лише з 1940 [90].

Union Metallic Cartridge Co.(UMC)

Назва компанії та аббревіатура не перекладаються, відтворено англійською мовою, форенизація;

using nine grains of black powder, з зарядом пороху вагою 9 гранів; Partiseple is using *зарядом* відтворено іменником з прийменником;

, *the round* *набій*, має синонім в значенні куля, круглий предмет

has been loaded exclusively since 1940. мається на увазі час, від якого йде відлік наповнення саме бездимним порохом; отже, переклад з опущенням *почали споряджати лише з 1940.*

smokeless powder *бездимним порохом* калькування морфем;

у текстах дати передаються зазвичай цифрами з метою компресії тексту

It is low-powered and perfect for use in small frame concealable revolvers and derringers[93].

Це малопотужний набій, який ідеально підходить для використання в компактних револьверах та деррінджарах.

Це малопотужний *набій* заміна займенника *І* іменником;

small frame concealable revolvers в компактних револьверах генералізація;

деррінджарах стаття українською мовою відсутня, про що свідчить червоний колір посилання. На нашу думку, ані транскрипція ані транслітерація не відповідають перекладу деррінджарах варто було б *дерінджер*ах.

The round remained popular in the United States and Europe long after the firearms chambered for it were out of production [93].

Набій був популярним в США та Європі навіть після того як зброя, для якої створили набій, вже вийшла з користування.

*The round **remained** popular – Набій був популярним remained* перекладено засобом генералізації; на нашу думку, англійський оригінал більш виразний

in the United States – в США перекладено аббревіатурою більш поширеною в Україні (доместикація) і для компресії;

chambered for it для якої створили набій перекладено підрядним реченням, синтаксична трансформація;

firearms were out of production вже вийшла з користування пасивна конструкція перекладена активною формою, що характерно, адже в українській мові пасивні конструкції не так поширені; доместикація.

*At one time, **it was considered** to be the bare minimum for a self-defense round and was judged unsuitable for police work. [86].*

В свій час його вважали, таким що мінімально підходив для самооборони, а тому його не використовували в поліції [90].

it was considered його вважали пасив перекладено активною формою;

considered to be the bare minimum, що мінімально підходив;

підрядне речення передає складний присудок *considered to be*, синтаксична трансформація;

for a self-defense для самооборони калькування;

was judged unsuitable тому його не використовували пасивна конструкція передається підрядним реченням описово, запобігає канцеляризму;

*For defensive uses, the .32 S&W is **grouped** with other **turn-of-the-century** cartridges designed for use in “**belly guns**”– guns meant for use in **point-blank defensive situations**, such as in a carriage or an **alleyway** [86].*

У цілях оборони, набій .32 S&W поєднували з іншими схожими набоями того часу для використання у так званій зброї "belly gun"; тобто у зброї яку

використовували лише для оборони **в обмеженому просторі**, наприклад, в каретах або коридорах [94].

Is grouped пасив передано активною формою;

turn-of-the-century того часу генералізація, точніше було б відповідати словниковому тлумаченню *the time when a particular century ends and another begins* [110].

in “**belly guns**” лапки в оригіналі свідчать про дещо сленговий відтінок – *gunsy* так званій зброї “*belly gun*” також краще було б використати тлумачення словника *an easily concealed short-barreled revolver used only at very close range* [61].

a small, close range, snubnosed revolver, typically of a powerful caliber. Compare with snubnose [111].

in point-blank defensive situations лише для оборони в обмеженому просторі

до описового перекладу варто було б додати *в упор*, що відповідає словниковому перекладу [95].

an alleyway. коридорах конкретизація, хоча словникове тлумачення більш широке; *коридор* відповідає приміщенню, проте ближче до значення міг бути *прохід* а narrow passageway an alley or lane [96]; *or comparison, the .32 S&W projectile is over 40% larger in diameter and over twice as heavy as the 40-grain lead round-nose bullet used in the .22 Long Rifle of its day (known as standard velocity today* [86].

У порівнянні, куля набою .32 S&W на 40% більша в діаметрі і майже вдвічі важча від **40-гранової свинцевої круглої** кулі набою .22 Long Rifle.

Round - nose круглої генералізація;

Швидкість кулі .32 S&W становила приблизно **215 м/с**, що за продуктивністю дорівнювала набою .22 LR при стрільбі з **3-дюймового** ствола, але куля мала більший діаметр та кращу **щільність перетину** [90].

The .32 S&W's velocity of approximately 700 feet per second (210 m/s) was very close to the .22 Long Rifle's performance from a sub-3-inch (76 mm) barrel, but with larger diameter and better sectional density [86].

sectional density щільність перетину словниковий переклад, термін, для розуміння поняття звернулися до самої Вікіпедії, отже англійською

Sectional density (often abbreviated **SD**) is the ratio of an object's mass to its cross sectional area with respect to a given axis.

Sectional density is used in gun ballistics [97].

Українською *Щільність перетину* – це співвідношення маси об'єкта до його площі поперечного перерізу відносно даної осі [97].

Щоправда, використано синонім *переріз*.

У досліджених статтях та їх перекладах особливість відтворення системи мір і ваги має наступні аспекти: використовується мовою оригіналу характеристика зброї, отже, традиції перекладу спеціальної лексики зберігають дослівний переклад *гранули, дюйми, фути*; поряд у дужках надається перерахунок традиційної англійською системи у системі сучасній, загальноприйнятій, отже, *міліметри, метри*, тощо. Проте такий перерахунок присутній не завжди, що було б доцільно. Стару систему ми би вважали за британські реалії, що їх можна і перекладати описово, і переводити на сучасну систему.

Although the .32 S&W's round-nose bullet was less than optimal for defense, it did offer significant improvement over these other common handgun calibers of the day [86].

Хоча кругла куля набою .32 S&W не дуже підходила для оборони, набій був кращим у порівнянні з тогочасними набоями для ручної зброї самооборони [90].

was less than optimal не дуже підходила для оборони, антонімічний переклад, описовий переклад, через те, що буквальний переклад був *менше, ніж оптимальним* здавався б канцеляризмом;

it did offer significant improvement був кращим генералізація, компресія, не суперечить змісту;

these other набоями займенники відтворені іменником у множині

hanging для ручної зброї прикметник замінено іменником з прикметником;

Через свою продуктивність набій .32 S&W, який інколи називають .32 Short, став дуже популярним у так званій "кишеньковій зброї" [90].

This performance made guns chambered in the cartridge very popular as a gentleman's "vest gun [86].

This performance made guns Через свою продуктивність набій заміна частин мови;

as a gentleman's "vest gun". у так званий "кишеньковій зброї". Опущено іменник у присвійному відмінку, Лапки в оригіналі свідчать про дещо сленговий вираз, що перекладений відповідником такого самого змісту.

Derivatives Подальший розвиток описовий переклад більш зрозумілий, ніж було б дослівно *похідні*, одомашнення доцільно.

Терміни є головною відмінною рисою кожного спеціального тексту. В.І. Карабан виокремлює «багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна). Наприклад, багатозначний термін “derivation” – «деривація» використовується не лише в системі номінацій лінгвістики, але й у термінологічних системах (військова справа);

-
- *The .32 S&W Long cartridge is derived from the .32 S&W, **byincreasing the overall brass case length, to holdmore powder** [86];*
 - *Набій .32 S&W Long походить від **набою .32 S&W, шляхом подовження латунної гільзи, яка змогла вмістити більше пороху**[90];*

byincreasing length шляхом подовження описовий додавання;

to hold яка змогла вмістити інфінітив перекладено підрядним реченням;

- *Since the .32 S&W **headspaces on the rim** and shares the rim dimensions and case and bullet diameters of the longer .32 S&W Long, the .32 H&R Magnum cartridges, and the .327 Federal Magnum, .32 S&W cartridges may be fired in arms chambered for these longer cartridges[86];*
- *Оскільки **дзеркальний зазор** набою .32 S&W за параметрами дорівнює **більш довгим набоям .32 S&W Long, .32 H&R Magnum та .327 Federal Magnum, набої .32 S&W можна використовувати в зброї яка випущена під ці набої**[90];*

S&W S&W відтворено мовою оригіналу аббревіатура, назва компанії; форе́нізація:

headspaces on the rim - словниковий відповідник терміну *дзеркальний зазор* набою;
dimensions and case and bullet diameters of the longer *більш довгим набоям*
опущення. Описовий переклад, компресія з метою одомашнення;

may be fired in arms можна використовувати в зброї; модальність перекладена, вірний переклад, не буквальний *міг би горіти в руках*, інакше був би випадок *хибні друзі перекладача*;

- *Longer cartridges are unsafe in short chambers, so none of these longer and more powerful cartridges should be loaded into arms designed for the .32 S&W* [86];

Набій .32 Merwin & Hulbert такий самий як і .32 S&W. Merwin & Hulbert перейменували набої .32 S&W та .38 S&W власними назвами, але параметри залишилися незмінними. [90];

Сигнальна функція: привертає увагу глядача. Зіставлення вже відомого глядачеві з темою заголовка породжує цікавість читача, а також зацікавленість самого перекладача, що хотів привернути увагу до цікавих для нього відомостей. Інформативна функція виявляється в тому, що заголовок у стислій формі висловлює основний зміст матеріалу, додаткові відомості про використання револьверу. На нашу думку, перекладач використав алюзію – художньо-стилістичний прийом, натяк, відсилання до певного сюжету чи образу, а також історичної події з розрахунку на ерудицію читача, покликаного розгадати закодований зміст [75].

Guns chambered in .32 S&W have been used in at least three notable assassinations:

1. Gaetano Bresci used an Iver Johnson revolver chambered in .32 S&W to assassinate King Umberto I of Italy on July 29, 1900. Bresci hit his victim with four shots. Опущення, визначено перекладачем надлишковою інформацією.

Leon Czolgosz also used an Iver Johnson revolver chambered in .32 S&W to assassinate United States President William McKinley at the Temple of Music in Buffalo, New York, on September 6, 1901 [86].

Леон Чолгош використав револьвер Івера Джонсона калібру .32 S&W для вбивства президента Вільяма Мак-Кінлі 6 вересня 1901 [90].

Leon Czolgosz Леон Чолгош транскрипція за польською вимовою, оскільки прізвище подається мовою, що була рідною для батьків Л. Чолгоша, польського походження з теренів Російської імперії, польською, і, вірогідно не перекладалася інакше англійською [112].

United States President: президента опущена скорочена назва країни, нанашу думку для компресії, також відсутня капіталізація, Вільяма Мак Кінлі

У даному випадку застосовано дефісний спосіб перекладу прізвищ шотланського походження [76].

McKinley was shot twice in the abdomen at close range, and although he did not die immediately, he eventually succumbed to gangrene on September 14, 1901 [86];

Мак-Кінлі отримав дві кулі в живіт і хоча він вижив, через гангрену він помер 14 вересня[90];

was shot twice in the abdome *отримав дві кулі в живіт* описовий переклад, дещо метафоричне висловлювання з відтінком кримінального сленгу, дещо емоційний переклад ми можемо віднести до особистості перекладача, доместикація;

eventually; 1901. Опущення не впливає на зміст, проте дати доцільно вказувати повністю;

he did not die immediately хоча він вижив, антонімічний переклад, заміна негативної на ствердну форму із заміною лексичної одиниці з протилежним значенням, в оригіналі негативна форма спожита із словом, що має негативний префікс. Необхідність в антонімічному перекладі виникає тоді, коли виникає необхідність в комплексній лексико-граматичній заміні певного речення, з метою надання перекладу більшої благозвучності, проте подальше речення в тексті оригіналу, на наш погляд, логічно розвивається з негативного речення оригіналу, і чи доцільний антонімічний переклад, стверджувати не варто.

У тексті знаходяться відомості, відсутні в оригіналі, відповідно додані наступні речення українською мовою:

Поліцейська фотографія Леона Чолгоша #757 додавання

Handkerchief, (не перекладено, опущення Носовичок, хустка)

зброя та набой які використовував Чолгош, додавання

Переламні револьвери Івера Джонсона

- Револьвер Union Automatic
- Револьвер Henrion, Dassy & Heuschen
- Smith & Wesson Безкурковий – калькування [90].

- Smith & Wesson Модель 1 1/2
- Невеликі револьвери Merwin Hulbert

Неперекладені, опущені назви різновидів револьвера були винечені нами у ДОДАТОК Г таблицею Table of handgun and rifle cartridges

У додатках за допомогою таблиць зрозуміло, що частина інформації опущена, не перекладена.

назва рубрики, редакційна спеціальна лексика, термін, перекладена словниковим відповідником *Примітки* включають перехід *Перейти до*, і включають 4 пункти списку літератури, в той час Оригінальний список включає 7 пунктів. Проте скорочення списку не заперечить настановам Вікіпедії, відповідає стратегії одомашнення, не заважає розумінню статті та посилань. Приклад ілюструє таблиця в ДОДАТОК Д.

Не перекладено, опущено невеликий довідковий фрагмент оригінальної рубрикації наприкінці статті, що не впливає на розуміння структури статей Вікіпедії.

Висновки аналізу статті:

Отже, в практичній частині наведено достатньо прикладів, що підтверджують висновки попереднього аналізу статей Вікіпедії як таких, що представляють інформаційно-довідковий стиль енциклопедичних видань, отже, вимагають точності перекладу. Так, у практичній частині переклад відбувався за сбалансованими стратегіями одомашнення, очуження та прагматичної адаптації засобами лексичних, граматичних, синтаксичних трансформацій та контекстуальної заміни.

Очуження зустрічається у чистому вигляді у формі засобу транскрипції відповідно вимові іншої (польської, данської) мови – 2 випадки ;

повного відтворення слів (імен та власних назв) англійською мовою, внутрішньомовним перекладом – 20 випадків з повторами.

Не перекладалися аббревіатури, відтворювалися англійською мовою.

Терміни мір і ваги перекладалися калькуванням та описовим перекладом, цифри дати відтворювалися з опущеннями. Зберігалися під час перекладу

невербальні графічні символи лапки, дужки, тире. Зберігалися в структурі перекладу статті фотографії.

Стратегія одомашнення – 10 випадків – застосовувалася засобами описового перекладу явищ або подій, що непритаманні українській культурі, засобами лексичних трансформацій описового перекладу, додавання, опущення, генералізації та конкретизації, граматичними трансформаціями відсутністю передачі артикльованих займенниками, замінами частин мови (інфінітива, складного додатка, ін.), капіталізаціях в деяких випадках, синтаксичними трансформаціями підрядними реченнями, відсутністю наданням (додаванням) інформації, знайомої українському читачеві; калькуванням, словниковими відповідниками спеціальної лексики і термінів. Антонімічний переклад також можливо віднести до стратегії одомашнення, оскільки побудова негативного повідомлення англійською та українською можуть відрізнятися через різні правила в структурі неспоріднених мов.

Стратегії очуження та одомашнення, засоби відтворення відбувалися на базі книжкової літературної мови. Додавання перекладачем відомостей, що не входили в текст оригіналу (про колишнього Президента США), надало емоційності тексту, проте не порушило, на наш погляд, настанов Вікіпедії про емоційність.

Загалом стратегії одомашнення та очуження в перекладах аналізованої статті Вікіпедії видаються нам збалансованими.

Також статистика свідчить про адекватність, еквівалентність, прагматичну адаптацію текстової частини: випадків описового перекладу 10, опущення 7, словникові відповідники 7, калькування 2, транскрипції 2, генералізації 3, граматичної заміни 5, антонімічний переклад 2; конкретизації 1.

Отже, переклад адекватний та еквівалентний, не суперечить настановам Вікіпедії.

2.2. Стратегія як методологічний інструмент аналізу перекладу мережевої енциклопедії «Вікіпедія»

2.2.1. Перекладацька стратегія очуження

В даний час перекладознавство є однією з галузей знання, яка активно розвивається, вирішує складні проблеми, як теоретичні, так і методологічні. Сучасні перекладацькі дослідження присвячені питанням співвідношення слова і поняття, слова і концепту, значення і сенсу, запозиченню культур [1, с.43]. Питання методології досить складне, оскільки це поняття само по собі тлумачиться по-різному. Багато зарубіжних наукових шкіл не розмежовують методологію і методи дослідження. У вітчизняній науковій традиції методологію розглядають як учення про методи пізнання або систему наукових принципів, на основі яких базується дослідження і здійснюється вибір сукупності пізнавальних засобів, методів, прийомів. Найчастіше методологію тлумачать як сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в якійсь науці. Методику розуміють як сукупність прийомів дослідження, включаючи техніку і різноманітні операції з фактичним матеріалом[76].

Виходячи з того, що кожне наукове дослідження може відбуватись на двох рівнях: *емпіричному* (коли здійснюється процес накопичення фактів) і *теоретичному* (на якому здійснюється узагальнення знань), загальні методи пізнання умовно ділять на три групи:

методи емпіричного дослідження (спостереження порівняння, вимірювання, експеримент);

методи теоретичного дослідження (аксіоматичний, формалізація, логічні й історичні методи);

методи, що можуть бути застосовані на емпіричному і теоретичному рівнях (абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція, моделювання).

Розглянемо названі групи методів детальніше.

Метод спостереження та збору даних характеризує перший етап дослідження. *Спостереження* – це початковий етап емпіричного дослідження, який полягає у

цілеспрямованому сприйнятті предметів і явищ дійсності для одержання безпосередніх даних про об'єкт пізнання, що відбуваються в перекладознавстві, розгляду літератури та результатів діяльності з дослідження ЕГТ та збору на його основі масових початкових (вихідних) даних. Цей метод спостереження та метод суцільної вибірки були використані під час відбору прикладів [1, с. 89].

Порівняльно-зіставний метод використали з метою порівняти вже існуючі переклади: перекладу з оригіналом чи, власне, перекладів один з одним, при цьому виявляючи збіги та відмінності оригіналу та перекладу.

Метод вимірювання – це форма методу спостереження, при застосуванні якого фіксуються кількісні аспекти якісних характеристик об'єктів за допомогою певного масштабу (одиниці вимірювання) та алгоритму (правил) процесу вимірювання.

Експериментальний метод використовується в науці у зв'язку з пізнавальними завданнями, для вирішення яких необхідно звертатися до певної форми практичної дії, до створення організованого, штучного середовища і використання спостережної матеріальної взаємодії з метою одержання наукової інформації. Існує два типи експериментів – дослідницький експеримент, що пов'язаний з пошуком невідомих залежностей між кількома параметрами об'єкта, та перевірочний експеримент, що застосовується у випадках, коли потрібно підтвердити або скасувати ті чи інші наслідки теорії [22].

Метод опису спрямований на закріплення і передачу результатів дослідження за допомогою визначених знакових засобів. Емпіричний опис – це фіксація засобами природної або штучної мови відомостей про об'єкти, дані у спостереженні, а також встановлення емпіричних залежностей між результатами вимірів. За допомогою опису почуттєва інформація перекладається на мову понять, знаків, схем, малюнків, графіків і цифр, приймаючи таким чином форму, зручну для подальшого раціонального опрацювання [22].

Розглянемо методи теоретичного дослідження.

Метод формалізації – це побудова абстрактно-математичних моделей, що розкривають сутність досліджуваних процесів дійсності. При формалізації

міркування про об'єкти переносяться в площину оперування зі знаками (формулами). Відношення знаків замінюють собою висловлення про властивості і відношення предметів. Формалізація застосовується в математиці, логіці, сучасній лінгвістиці і т.д. [22].

Аксиоматичний метод. Спочатку задається набір вихідних становищ (аксіом або постулатів), що не потребують доказу (принаймні, у рамках даної системи знання), а потім із них за визначеними правилами будується система висновків. Цей метод використовується для побудови вихідних тез роботи.

Метод сходження від абстрактного до конкретного – дослідник спочатку знаходить основний зв'язок (відношення) досліджуваного об'єкта, а потім, крок за кроком простежує, як він змінюється в різноманітних умовах, відкриває нові зв'язки, встановлює їх взаємодію і таким чином відображає у всій повноті сутність досліджуваного об'єкта. Метод сходження від абстрактного до конкретного застосовується при побудові різноманітних наукових теорій і може використовуватися як у теоретичних, так і в прикладних науках [23].

Специфіку стилетворення прагматичної адаптації також потрібно шукати в особливостях морфології англійської та української мов. Такі структурні й семантичні особливості англійської мови як менша, у порівнянні з українською, довжина слова, його багатозначність і сталість форми, що обумовлена аналітичною побудовою мови, зумовлюють стратегії.

Очуження (Foreignization) теорії Domestication and foreignization – наступна сновна перекладацькі стратегії, яка забезпечують як лінгвістичне, так і культурне управління. Foreignization, очуження, на іншому полюсі, передбачає збереження «іноземність, іншомовність» із оригіналу тексту. Л. Венуті вважає, що з точки зору іноземного, елементи повинні знов висвітлені перекладачем, щоб зафіксувати лінгвістичні та культурні відмінності іноземного тексту [32].

Перекладацька стратегія очуження зберігає оригінальний текст з формальними особливостями, в свою чергу, інформує читачів щодо чужих культурних образів і лінгвістичних особливостей, що може спричинити інформаційне перевантаження читача.

У разі очуження (форенизації) оригінальний текст зазнає мінімальних змін, і читач сам повинен вгадати його значення. У сфері форенизації слід визначити поняття Л. Венуті [32].

Згідно з його теорією, якщо одомашнення – це пристосування іноземного тексту до культурних цінностей цільової мови, отже, навпаки, чужорідність спричинила етнодевіантний тиск на культурні цінності з метою підкреслити мовну та культурну відмінність іноземної мови. текст.

Перекладацька стратегія очуження зберігає оригінальний текст з формальними особливостями, в свою чергу, інформує читачів щодо чужих культурних образів і лінгвістичних особливостей, що може спричинити інформаційне перевантаження читача.

Проте, варто погодитись із думкою О. Чередниченка, що невиправдане вживання іншомовних слів-оказіоналізмів для вираження звичайних понять і власних реалій нічого, крім здивування, викликати не може [24].

Цим стратегіям одомашнення та очуження було присвячено достатню кількість досліджень, але світ швидко змінюється, комунікація миттєва і потребує покращеного перекладу [31; 32].

А. Бурукіна пропонує розглядати стратегію перекладу як «загальний план перекладача, спрямований на переклад конкретного тексту, зумовлений специфічною метою перекладу, розроблений з урахуванням лінгвістичних та екстралінгвістичних особливостей конкретної перекладацької ситуації» [26].

Таким чином, перекладацька стратегія розглядається як загальний план діяльності перекладача, зумовлений його основними принципами, спрямований на досягнення цілей, які свідомо чи несвідомо ставить перекладач.

Чужоземність орієнтована на культуру оригіналу. Перекладач намагається передати специфічні культурні елементи оригінального тексту такими, якими вони є. Цей метод перекладу, на відміну від одомашнення, саме підкреслює відмінність іншомовного тексту, підриваючи культурні коди, які існують у мові перекладу.

Г. Фонг пропонує застосувати ще один різновид стратегії – нейтралізації, коли перекладач намагається усунути будь-який слід, який би характеризував певну

культурну спільноту, тому що в багатьох випадках перекладач не має іншого вибору, окрім як використовувати нейтральний, немаркований стиль [30].

Отже, стратегії одомашнення та очуження ми пропонуємо як методологічний інструмент аналізу перекладу мережевої енциклопедії Вікіпедія. Ми припускаємо, що стратегії перекладу Вікіпедії збалансовані, відповідають настановам, викладеним самою Вікіпедією. Ми також припускаємо, що переклади Вікіпедії українською мовою можуть схилитися до одомашнення, не виходячи за рамки правил. Якщо інший перекладач вважає, що та чи інша стратегія переважає недоцільно, він вправі надавати новому власному тексту перекладу власні акценти.

Типи перекладацьких трансформацій, яких вдається перекладач під час роботи з подібними текстами залишаються загальноприйнятими, як от: лексичні, синтаксичні, граматичні. Нагадуємо основні з них. Ми припускаємо, що майже всі вони слугують стратегіям одомашнення та очуження, навіть калькування або буквальний, словниковий переклад.

У статтях Вікіпедії під час перекладу для виконання стратегій одомашнення та очуження застосовуються заміни, як от конкретизація – лексико-семантична заміна одиниці оригінальною мовою, що має ширше значення, одиницею української мови з вузьким значенням, за визначеннями В. Комісарова [17].

Генералізація, на противагу конкретизації – лексико-семантична заміна одиниці мови оригіналу, що має більш вузьке значення, одиницею української мови з ширшим значенням.

Приєм опущення – відмова від передачі у перекладі семантично надлишкових слів, значення яких нерелевантні чи легко відновлюються, застосовується відповідно стратегії одомашнення під час перекладу з англійської.

На противагу опущенню, додавання використовується перекладачами тлумаченню незрозумілих понять, або додаванню необхідної, на думку перекладача, інформації. Ми припускаємо, що гіперпосилання під час перекладу з англійської деяким чином також можуть бути засобом водночас одомашнення або очуження.

Антонімічний переклад достатньо часто зустрічається під час відтворення – це лексична трансформація, коли створюється заміна ствердної форми в оригіналі на

негативну форму в перекладі або, навпаки, негативної на ствердну супроводжується заміною лексичної одиниці вихідної мови, на одиницю мови перекладу, з протилежним значенням.

Калькування – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин-морфем або слів (у разі стійких словосполучень) – їх лексичними відповідниками мові перекладу,

Описовий переклад використовується для безеквівалентної лексики, вірогідніше, стосується стратегії одомашнення.

Транскрипція – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення звукової форми з допомогою літер в українській мові. Транслітерація – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її графічної форми з допомогою букв в українській мові, також поєднання транскрипції та транслітерації, і, особливо в Вікіпедії, міжмовний переклад переклад поряд з оригіналом) [45; 67].

Стратегіям слугують граматичні трансформації, коли граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю української мови з іншим граматичним значенням; синтаксичні (відмінності в побудові складних речень, порядку слів, розділових знаків), та ін.).

2.2.2. Перекладацька стратегія одомашнення

У сучасному відтворенні існують дві основні прагматичні стратегії адаптації, а саме одомашнення та очуження.

Стратегія одомашнення реалізується шляхом пристосування вихідного змісту до культури читача, заміни функціонального еквівалента. У той же час підходи до перекладу не можуть бути строго фіксованими і залежать від вихідного тексту та характеру очікуваного адресата перекладу. В результаті «одомашнення» як окремого оригінального тексту стає «невидимим» для читача.

Висловлювання самого засновника Вікіпедії ми також відносимо до питання стратегії перекладів: «Подумайте про контекст знань. Вам треба розуміти читача. Якщо я захочу почитати про, не знаю, боливудські фільми і буду читати про них на

хінді. У мові хінді можна випадково щось згадати, і усі зрозуміють, тому що володіють однаковою культурною спадщиною. А от англійською, можливо, варто щось пояснити, вказати, про кого ви говорите. Ця різниця хіба тільки в декількох словах, але вам треба підлаштуватися, щоб результат не був різним в залежності від мови читача. Тому для нас було завжди важливо, щоб версія кожною мовою була унікальною і відповідала потребам місцевої спільноти», зауважує засновник Вікіпедії Дж. Вейлз [33].

Серед сучасних теорій, що відстоюють метод одомашнення, слід визначити поняття «динамічної еквівалентності» Ю. Найди [31].

«Формальна еквівалентність» орієнтована на структуру, іншими словами, на вірність саме повідомлення, як за формою, так і змістом. Хоча, повна природність висловудосягнута тільки шляхом «динамічної еквівалентності». Таким чином, «повідомлення повинно бути адаптоване під мовні вимоги культурних очікувань адресата». Для досягнення такої повної природності Ю. Найда вказує, що граматики, лексика та культурне посилення мають важливе значення. У його власної точки зору, мова перекладу повинна взаємодіяти з вихідною мовою за «принципом еквівалентного ефекту». Насправді це один з чотирьох основних вимог, що Ю. Найда підкреслив у своїй теорії динамічної еквівалентності. Термін «динамічна еквівалентність» визначається виділяє чотири основних вимоги для перекладу: вони повинні мати сенс, передати дух та стиль оригіналу, є природною формою вираження, і виробляють подібну відповідь. Однак, він заявляє, що всякий раз, коли неможливо виконати всі ці чотири вимоги, зміст (або сенс) має пріоритет над формою [31].

Одомашнення стосується двох культур. Ю. Найда зазначає, що для посправжньому успішного перекладу, співіснування двох культур як наслідок є навіть більш важливим, ніж двомовність, оскільки слова мають значення тільки в плані культури, в яких вони функціонують [31].

Метою перекладу-одомашнення (*domestication, naturalisation*) є локалізація. Перекладач замінює специфічні для культури оригіналу елементи вихідного тексту,

елементами культури цільової аудиторії. Мова спрощується та стає близькою до цільової культури. Чужі незвичні назви замінюються на місцеві еквіваленти.

На думку Г. Ц. Фонга, натуралізація, стираючи культурні грані, продукує дози іноземного, які легше вбираються, та з комерційної точки зору краще споживаються; при цьому створюється світ, який значно відрізняється від того, який зображено в оригіналі [30].

Говорячи про доместикації в перекладі, Л. Венуті посилається на концепцію динамічної еквівалентності, розроблену в працях Ю. Найди. Доместикація передбачає додаткову впорядкованість текстового простору та /або орієнтацію на системоутворюючу культурно-мовну традицію, поділену перекладачем з «його» читачем, на що впливає контактна зона культур [32].

Видатний італійський письменник і семіотик У. Еко виступає прихильником одомашнення. Він пропонує замінювати функціональним еквівалентом культури-реципієнта добре відомі в рамках вихідної культури інтертекстуальні ланки, схвалює будь-які вдалі спроби перекладача «прикрасити» їх інтертекстуальним відлунням навіть там, де в оригіналі воно відсутнє. Проте, У. Еко застерігає від дотримання жорстких критеріїв при перекладі інтертекстуальних одиниць і наголошує на окремому підході до кожного речення; перекладач має зважити «де зручніше опустити інтертекстуальну ланку заради того, щоб текст був зрозумілим читачу, а де, навпаки, необхідно ризикнути поверховим розумінням для того, щоб її підкреслити)» [29].

Доместикація, тобто одомашнення, передбачає, наскільки можливо, високу «читабельність» тексту перекладу та ретельний відбір текстів для перекладу.

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУАНГЛОМОВНОГО СЕГМЕНТУ МЕРЕЖЕВОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ «ВІКІПЕДІЯ»ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

3.1. Історія створення та особливості організації мережевої енциклопедії «Вікіпедія» як чинники її перекладу

«Вікіпедія» – електронна енциклопедія, де статті може писати будь-який бажаючий, причому будь-хто може вносити виправлення в будь-які вже написані статті. Вся краса «Вікіпедії» в тому, що не потрібно нікому статті надсилати, немає жодних спеціальних редакторів, коректорів. Людина бачить статтю, натискає кнопку «редагувати», вносить свої виправлення, натискає «зберегти сторінку», і всі зміни видно на сайті. Все відбувається миттєво - два кліки мишкою і готове. Навіть не треба спеціально реєструватись на сайті.

Одне з правил «Вікіпедії» – не можна розміщувати оригінальні дослідження, які ніде не публікувалися, які проповідує лише одна людина. Звичайно, деякі галузі науки або, скажімо так, лженауки, та ж теорія Фоменка «Нова хронологія», має прихильників, є публікації на цю тему і не написати статтю в енциклопедію було б неправильно. Але стаття пишеться з нейтральної точки зору. Вона має відбивати саме факти. На чому заснована теорія Фоменка, що він брав як постулати, як він доводить свої гіпотези. Якщо прихильники цієї (або якоїсь іншої) теорії будуть правити статті по-своєму, а противники доводитимуть, що це все навмисна фальсифікація, якщо це триватиме і не вдасться переконати учасників дійти компромісу, стаття закривається від редагування та обговорення статті виноситься на окрему сторінку. І лише коли учасники дійдуть якоїсь згоди, стаття знову відкривається для редагування та зміни вносяться до неї у нормальному, штатному порядку. Домогтися згоди вдається майже завжди завдяки тому, що в обговорення вступає безліч інших учасників енциклопедії, які дотримуються з цього питання цілком нейтральної точки зору. «Вікіпедія» – твір колективний, але не цілком анонімний. Кожна стаття має сторінку історії. Читач може будь-якої миті

подивитися, хто цю статтю писав і хто редагував. Причому, натиснувши на посилання, з ім'ям учасника, можна потрапити на його сторінку у «Вікіпедії», якщо він про себе щось написав, і дізнатися подробиці. Насправді активні учасники «Вікіпедії» – це досить кваліфікована публіка, десть відсотків десять – це кандидати наук, 15-20% – це аспіранти університетів, решта – це найчастіше студенти старших курсів.

Ідея зосередити всі знання в одному місці прийшла людству ще за часів Пергамської та Олександрійської бібліотек, проте сучасне розуміння слова «енциклопедія» виникло лише в епоху Дені Дідро (XVIII століття). З розвитком інтернету багатьох людей переслідувала ідея загального онлайн-довідника. Першим таким проектом стала Interpedia. А безпосереднім попередником Вікіпедії була Нупедія – ранній (і вже не існуючий) проект Джиммі Вейлса та Ларрі Сінгера.

Майбутні автори Wikipedia постійно шукали способи, як додавати матеріали ще швидше. Вирішили застосувати технології вікі-движка Уорда Каннінгема. В результаті 15 січня 2001 року з'явився новий проект на особистому домені wikipedia.com. Найпершою сторінкою стала HomePage, створена 16 січня 2001 року о 19:27 за UTC. Новинку згадували Slashdot та Kuro5hin.

Вікіпедисти - учасники Wikipedia community. Це автори, які роблять безпосередній внесок у розвиток онлайн-енциклопедії. Здебільшого волонтери, які працюють безкоштовно, на добровільних засадах. Також можна виділити вікі-резидентів, для яких складання та редагування статей Wiki є частиною роботи у певній освітній, культурній чи науковій установі.

За статистикою, на створення сучасної Вікіпедії Wikipedians вже встигли витратити 100 млн людино-годин. Сьогодні вікіпедистами себе можуть називати 31,7 млн людей. Проте активних користувачів із них – 270 000. Основними мотивами волонтерів є цінності альтруїзму, бажання допомагати іншим. Когось приваблює участь у поважній іншій діяльності, когось – розширення власного кругозору, отримання нових навичок та практичного досвіду. Частина учасників є прихильниками ідеології Вікі – прагнення зробити знання вільними та доступними

для всіх. А деякі автори зізнаються, що Вікі-життя просто приносить їм задоволення.

Вікіпедисти мають власні ЗМІ – онлайн-тижневик Віківісник, комікси WikiWorld і подкасти Wikipedia Weekly. В американських мегаполісах щоліта влаштовуються Вікніки - пікніки для енциклопедистів. Крім цього, проводяться Wikipedia Meetups (зустрічі), Wikitrip (екскурсії) та WikiExpedition (експедиції). Окремо варто виділити Wikimania – щорічні міжнародні конференції для участі однодумців.

Пояснення дав Уорд Каннігем, винахідник вікі-технології: "wiki на гавайському означає "швидкий"". Спочатку він хотів назвати технологію Quick Web - "швидкісний веб". Однак остаточною назвою движка стало Wiki Wiki Web - як посилання на WWW (World Wide Web).

Оскільки Wikimedia заснована на технології Каннінгема, звідси і з'явилася така назва: Вікі + педія (від слова «енциклопедія»). В основі неїма - система, запропонована Уорд: користувач переходить за посиланням, а якщо не знаходить там потрібної інформації, то може її самостійно ввести. Так читач перетворюється на співавтора. Сучасний логотип Вікі веде свою історію з 2010 року: це своєрідний глобус, нібито складений із частин пазла, до того ж його верхня частина не завершена. Кожен елемент мозаїки позначений однією з мов, якою написана Free Encyclopedia. Те, що сфера не закінчена, символізує можливість додавання нових прислівників і суто філософської думки: досягти абсолютної повноти знань неможливо.

Автором ідеї пазла-глобуса є Пол Стансіфер. Проте знайоме нам зображення представив Девід Фрідленд. За задумом автора на окремих елементах мозаїки були написані символи різних мов, співзвучні звуку W. Зокрема, він використовував китайське, вірменське, кхмерське, латинське, кирилістичне, єврейське, тайське, арабське, тибетське, грецький лист. У первісному варіанті була навіть літера з «клінгонського алфавіту», розробленого лінгвістом Марком Окрандом спеціально для кінноселеного «Зоряного шляху». У 2009 її замінили на символ із реальної ефіопської абетки.

Wikimedia Foundation, Inc. – благодійна установа, яка фінансує та підтримує не лише Вікіпедію, а й усі інші wiki-проекти від Вікісловара та Вікіцитатника до Вікіновостей та Віківідів. Фонд функціонує у ролі «некомерційної корпорації» згідно із законодавством штату Флорида. Його бюджет формується добровільними пожертвами як окремих громадян, і організації.

"Фонд Вікімедіа" – власник торгового знака Wikimedia. Однак він відповідальний лише за технічну організацію проектів. Наповнення енциклопедії корисним контентом на добровільній основі займаються вільні автори. Самим фондом управляє Рада піклувальників із десяти обраних та призначених членів, почесне місце серед яких займає засновник Джиммі Вейлз. Крім нього, працює консультативна рада – міжнародна мережа, яка об'єднує експертів, які погодилися надати Вікі свою допомогу. Через 9 місяців після запуску Wikipedia в США відбулася серія терактів, внаслідок яких обрушилися вежі Світового торгового центру та загинуло 2977 людей. У пошуках інформації люди вирушили до інтернету, щоб отримати більше інформації, ніж давало ТБ. Wikipedia стала швидко поповнюватися довідковою інформацією про теракт та іншою інформацією про те, що відбувається в США, яка відповідала на потреби людей і давала відповіді на їхні запитання. Після 11 вересня економіка країни впала, і в людей з'явилося більше вільного часу. Це сильно вплинуло на активність у Wikipedia – до кінця року енциклопедія зросла до 20 тисяч статей та 18 мовних розділів. У міру зростання Wikipedia зростали й фінансові потреби. Але Джиммі Вейлз не зміг комерціалізувати проект і перевів Wikipedia в некомерційну структуру: це був варіант заробити, але не розміщувати рекламу на сайті. У 2020 році Wikipedia зібрала \$120 млн пожертвувань. На підтримку своєї роботи сайт витратив \$112 млн. Понад 85% його операційного бюджету фінансується за рахунок невеликих пожертвувань. Середня жертва – \$15.

Розвиток українського інформаційного суспільства є складовою державної політики в Україні. Свідченням цього слугують: послання Президента України до Верховної Ради України «Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000 – 2004 рр.» від 23.02.2000; Указ президента України

«Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000; закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 рр.» від 09.01.2007; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013, а також інші нормативно-правові акти, відповідно до яких держава створює умови для розбудови інформаційного суспільства в країні[53; 54; 55; 56].

30 січня 2004 року в Українській Вікі створили першу статтю *Атом*, цей день вважається днем народження нашої Вікіпедії. Одним з основних достоїнств Вікіпедії як універсальної енциклопедії є можливість представити інформацію рідною мовою, зберігаючи її цінність в аспекті культурної приналежності. Зараз у Вікіпедії існує 264 мовних розділів

Найбільшою Вікіпедією за кількістю статей є англійська, яка містить понад 6 млн статей. Засновник Вікіпедії Джиммі Вейлз висловився про ідею Вікіпедії та суміжних проєктів: «Уявіть собі світ, в якому кожна людина може вільно ділитися знаннями всього людства. Справа не тільки в доступу до знань, а в участі людини» [33]. Вікіпедія має свою передісторію. Ванневар Буш Vannevar Bush представив те, що передувало сучасній технології гіпертексту в книзі «Як ми можемо думати» *As We May Think* (1945). Використовуючи технологію, доступну на той час, Буш запропонував Memex, пристрій, який міг представляти незалежні документи майже так само, як працює пам'ять, перестрибуючи з одного на інший.

У 1965 році Теодор (Тед) Нельсон Theodor (Ted) N. Nelson ввів термін гіпертекст (про що ми вже зазначали) і запропонував обговорення Docuverse, *Доксвіт*, що складається з низки документів, включаючи міжнародні літературні твори. Він стверджував, що потрібно вміти орієнтуватися в усіх документах та їх взаємопов'язаних фрагментах і частинах. Того ж року Дж. К. Р. Ліклайдер опублікував працю *Бібліотеки майбутнього* J. C. R. Licklider *Libraries of the Future* [31].

Ці ідеї не могли бути реалізовані, доки не були створені пристрої для їх реалізації. Дуглас Енгельбарт Douglas Engelbart, наприклад, не лише запропонував теоретичні концепції, а й зіграв ключову роль у винаході пристроїв, включаючи мишу, комп'ютерні вікна та інші графічні інтерфейси [33].

Гіпертекст є результатом технологічних досягнень в апаратному і програмному забезпеченні, а також творчості авторів, які експериментували з різними структурами. Для гіпертексту потрібні комунікаційні мережі, комп'ютери, інструменти для авторства та браузері, які дозволяють читачам бачити гіпертекст на екрані комп'ютера та взаємодіяти з ним. Гіпертекст також вимагає постійного вивчення можливостей цієї нової інформаційної структури. Розробники, дизайнери та винахідники досягли значних технологічних досягнень – винахід Тімом Бернерсом-Лі всесвітньої павутини (Tim Berners-Lee World Wide Web), найбільша й найвідоміша гіпертекстова конструкція) та мови розмітки гіпертексту (HyperText Markup Language HTML); розробка Пітером Брауном Peter Brown першого програмного посібника для створення гіпертексту на персональних комп'ютерах; дизайн Білла Аткінсона Bill Atkinson HyperCard для Macintosh, який використовує мову програмування HyperTalk. Інформація на www, образно кажучи, це книга без палітурки. Будь-який автор (перекладач) може додати свою інформацію до роботи за посиланням. Читачі переміщуються по цій інформації, і кожен об'єднує матеріал в окрему книгу, що складається зі сторінок різних авторів (перекладачів).

Web Wiki Wiki є прикладом гіпертекстової конструкції, заснованої на необмеженому доступі користувачів. Кожен користувач вносить свій внесок у колективну роботу та вирішує, де створювати посилання. Немає веб-майстрів чи будь-якого центрального контролю. Кожен читач є автором або перекладачем і має право усунути, додати або змінити внесок інших. Індивідуальна відповідальність, самоконтроль і почуття співпраці в колективній роботі є провідними силами в цій діяльності, однією з яких є безперервне створення онлайн Вікіпедії.

Ми дослідили, які статті Вікіпедії були найбільш популярними на початку лютого 2022 р. англійською мовою, і передбачаємо, що лише деякі з них були популярні серед україномовних читачів [ДОДАТОК В].

Наприкінці ж лютого, Г. Складарська стверджує, що Вікіпедія була полем російсько-українських баталій задовго до початку війни і тепер українська спільнота вікіпедистів стала на захист своєї країни. Вони організовують інформаційні кампанії, наприклад створили й покращили понад 300 статей в українському розділі Вікіпедії на тему російського вторгнення та спротиву Україні; Вікіпедія фіксує пам'ятки культури, зруйновані або пошкодженні під час російської агресії; кампанія «Місяць культурної дипломатії України», це створення статей різними мовами, присвячених відомим українським митцям, які зробили внесок у світову культуру. Її організували разом із «Вікімедіа Україна» Український інститут та Міністерство закордонних справ України [35].

Юрій Пероганич стверджував: Вікіпедія це поле інформаційної війни [36].

Український розділ Вікіпедії існує 18 років і зараз посідає сімнадцяте місце з усіх мовних версій Вікі за кількістю статей – їх понад мільйон. За минулий рік їх переглянули мільярд разів. І під час війни відвідуваність росте. У порівнянні з березнем 2021 року відвідуваність зросла на 10 – 15%.

Наприкінці квітня 2022 р. найбільш відвідувана стаття – «Російське вторгнення в Україну». Також пов'язані з війною статті: «Привид Києва», «Степан Бандера», статті про різні типи озброєння, наприклад, «Байрактар», «Калібр» і «Точку-У». Серед найвідвідуваніших сторінок сучасних українських діячів – О. Арестович та В. Кім. Стаття про В. Зеленського – на третьому місці. «Думаю, що причина проста: люди й так знають, хто такий Зеленський, але хочуть більше дізнатися про Арестовича та Кіма», кажуть автори огляду [34].

При цьому кількість людей, які систематично працювали над створенням статей, зменшилася приблизно на 20%. Так чи інакше це пов'язане з війною, коли відсутня можливість творити в Інтернеті. Загинув у бою вікіпедист Микола Кравченко, який був кандидатом історичних наук та ветераном полку «Азов», автор більше сотні статей [35].

Окрім самих статей Вікіпедії існує Вікісловник, що весь час поповнюється перекладами та тлумаченням. Створено громадську організацію Вікіпатруль, що бореться з фейками, в тому числі в перекладах.

Під час роботи над дослідженням ми спостерігали також, що тепер статті в українській вікіпедії, навіть про Україну та її реалії, що нібито перекладені з англійської мови, насправді ж це атавізми часів, коли перекладали з російської мови, удаючи наче з англійської. Ми вважаємо це неприпустимим взагалі, а на сучасному етапі українського перекладання, зокрема.

Отже, існування Вікіпедії створює умови для розвитку перекладу і перекладознавства.

3.2. Особливості перекладацького відтворення електронного гіпертексту

Зі статтями Вікіпедії ми стикаємося насамперед в енциклопедичному виданні як різновиду довідкової літератури – своєрідному тлумачному словнику понять. Текст енциклопедичної статті є дуже специфічним, і це породжує специфічні засоби відтворення.

Перекладаючи статтю, Вікіпедія зауважує, – ставтеся до тексту з тією ж пильністю й уважністю, з якою ви б писали власний текст – адже читачі Вікіпедії не бачать, чи стаття перекладена, чи оригінальна. Завжди намагайтеся, щоб перекладений текст сприймався настільки ж природно, як і текст оригінальної статті[44].

Тексти (і переклади) в енциклопедії анонімні, публікуються без підпису, хоча мають певного (добровільного) автора. Автор є фахівцем у певній галузі знань, виступає експертом, відбираючи головне та формулюючи загальноприйняті оцінки.

Основою у тексті є когнітивна інформація. Об'єктивність її подачі забезпечується наступними засобами, що ми їх уточнюємо, зважаючи на переклад:

- 1) пасивні конструкції; (здебільшого в англійському оригіналі);
- 2) безособові та невизначено-особові речення (переважно українською мовою);
- 3) переважання теперішнього часу дієслова;
- 4) переважання іменника над дієсловом (номінативність стилю), це стосується української мови, в англійській мові присутність дієслова незаперечна;

- 5) використання термінів, прийнятих у цій галузі знань, або спеціальної лексики;
- 6) щільність (компресивність) інформації;
- 7) відповідність сучасній письмовій літературній нормі; сучасному українському правопису;
- 8) відсутність емоційно-оцінного забарвлення в лексиці та синтаксисі;
- 9) об'єктивна семантика.

Під час дослідження нами підмічено, що ці засоби в статті Вікіпедії мають особливості. На доданок, у компресивному тексті Вікіпедії трапляються скорочення всіх типів; слово, використовуване у тексті неодноразово, починаючи з другого разу оформляється як контекстуальне скорочення. Головне поняття з другої згадки скорочується до акроніму, тобто до першої літери відповідного слова з крапкою. Широко поширені цифри. Ми констатуємо згадані вище риси, характерні для інформативно-довідкових текстів, для того, що дослідити їх на прикладах і проаналізувати з точки зору стратегій перекладу і засобів відтворення. Підвищеною компресивністю тексту пояснюється неповнота синтаксичних структур, уникаються їхні повтори. (Звідки і закономірний засіб трансформації опущення під час перекладу). Часто опускається допоміжне дієслово в аналітичних структурах, тому пасивні конструкції можуть бути представлені в усіченому вигляді. Щодо атемпоральності, то крім абсолютного теперішнього часу, досить широко використовуються форми минулого часу, якщо будь-яке явище, процес, особистість розглядається в історії. Щодо спеціальної лексики, терміни зустрічаються найпоширеніші, відомі більшості освічених носіїв мови. Терміни використовуються на тлі письмової літературної норми.

У текстах оригіналу і перекладу багато власних назв. У їх відтворенні перекладач повинен орієнтуватися на прийняті сучасні правила: відомі імена передавати згідно з традицією, що склалася, всі інші за допомогою міжмовної транскрипції [35].

У статтях українською мовою переклад має відтворюватися без відтінку канцелярського стилю, що ми підкреслюємо.

Отже, у нашому дослідженні ми керуватимемося настановами Вікіпедії, знаннями про особливості енциклопедичних статей та основними правилами перекладу особливостей енциклопедичних статей[71].

У Вікіпедії присутні і вітаються зображення, малюнки, схеми, фотографії, відео і аудіо.

Нами досліджені в статтях оригіналу і перекладу посилання, виділені синім, червоним, помаранчевим кольорами, існують також інші, що зведені Вікіпедією у таблицю [71]. Додаток. Синього кольору є посилання на сторінку Вікіпедії, за якою можна перейти до іншої статті, що надає інформацію про поняття, виділені в тексті. Світло-блакитний колір використовується незалежно від того, чи дійсно сторінка існує в цільовій вікі.

Червоні посилання до статей, ми дослідили, позначають, що сторінка буде створена незабаром або що потрібно створити статтю на цю тему, оскільки тематичною або вимагає перевірки. Червоні посилання сприяють розвитку Вікіпедії, спонукають створенню нових статей.

Ми дослідили, які статті Вікіпедії були найбільш популярними на початку лютого 2022 англійською мовою, і передбачаємо, що лише деякі з них були популярні серед україномовних читачів[ДОДАТОК].

Англomовна Вікіпедія публікує статистику, за якою, наприклад у 2008 році найпопулярніша сторінка Вікіпедії належала Бараку Обамі під час його президентської кампанії в США, збираючи близько 3 мільйонів переглядів на місяць. До 2019 року сторінка для Сполучених Штатів посіла перше місце, цього разу збільшившись до майже 200 мільйонів переглядів на місяць.

12 найпопулярніших сторінок Вікіпедії коливаються за категоріями. Протягом багатьох років Друга світова війна постійно фігурує в рейтингах.

США є ще однією безперечною, найбільш перегляданою сторінкою дев'ять років поспіль (2011-2019). Після виборів у США в листопаді 2016 року кількість переглядів сторінок Дональда Трампа також увійшла в трійку лідерів[73].

Ми зробили висновок, що рейтинги тем англomовної і україномовної Вікіпедії відрізняються, причому мають також спільний інтерес в тематиці, як от Друга

Світова війна і Сполучені Штати Америки. Наприклад, у 2021 році рейтинг переглянутих статей склався таким чином:

- Київ (623 777)
- Леся Українка (571 087)
- Англійська мова (431 688)
- Українська мова (385 842)
- Франко Іван Якович (372 660)
- Сполучені Штати Америки (364 183)
- Друга світова війна (364 084)
- Київська Русь (338 542)

Для дослідження та аналізу нами було обрано три статті та їх переклади, що не були в рейтингу популярних, для того, щоб уникнути загальновідомої інформації а також тому, що не всі популярні статті мають переклад, обговорюються, редагуються та оновлюються.

У нашому дослідженні ми звертаємо увагу на важливий етап передперекладацького аналізу тексту, що розглядається нами як неодмінна умова виконання якісного перекладу, як цілком конкретна техніка розуміння сенсу тексту, що перекладається. Отже, виконання перекладацького аналізу має бути не тільки на інтуїтивному, але на свідомому рівні.

Нижче наш рандомний вибір прикладу ілюструє згадану особливість енциклопедичного тексту, основою якого є когнітивна інформація, і підтверджує, що когнітивна інформація включає об'єктивні відомості про зовнішній світ (у даному прикладі інформацію про дату, назву, приналежність музичного альбому):

5 (Murder by Numbers) is an album by American rapper 50 Cent, released digitally in 2012 [84].

5 (Murder by Numbers) – мікстейп американського репера 50 Cent, виданий 6 липня 2012 р., в уродини виконавця [87].

У попередньому аналізі ми зазначаємо фактор, характерний для статей Вікіпедії, який потрібно визначити перекладачеві, – щільність інформації або її

компресивність. Виділяють три види щільності інформації: високу, середню, низьку. У прикладі спостерігається середня щільність, присутні додавання.

Для утворення щільності у текстах використовується багато термінів, скорочень, статистичних даних, формул тощо. Це засоби підвищення щільності інформації. Зазначимо, що підвищення щільності інформації властиве лише когнітивному її вигляду.

У прикладах ми залишимо графічну форму публікації, як ілюстрацію особливості посилань синього, червоного, помаранчевого кольорів. Надалі передбачаємо також за необхідності коментувати і тексти посилань.

Ми відмітили, що тексти з Вікіпедії навіть візуально, без знання певної мови, схожі у різних мовах, мають однакову структуру і подібний лексичний склад, трохи відрізняючись синтаксичними структурами (у нашому дослідженні український переклад з англійської, неспоріднених мов), наприклад:

8 House (Danish: 8 Tallet), also known as Big House, is a large mixed-use development built in the shape of a figure 8 on the southern perimeter of the new suburb of Ørestad in Copenhagen, Denmark.[85].

8 House (дан. 8 Tallet, укр. Дім-8), також відомий як Big House (укр. Великий дім) – це велика будівля багатофункціонального призначення, побудована у формі числа 8 на південному периметрі нового передмістя Ерестада^l у Копенгагені, Данія.[88].

У передперекладознавчому аналізі ми відмічаємо, що авторство статей Вікіпедії відсутнє, тобто, прізвище автора або групи авторів не зазначається. До речі, за досвідом під час вивчення англійської мови, відсутність авторського імені характерне для видань з різних причин, в тому числі, для збереження єдиного стилю або запобіганню упередженості (наприклад, всесвітньовідомий журнал *The Economist* не публікує імена авторів статей [89]).

Статті Вікіпедії анонімні, так само і переклади. Отже, у попередньому перекладацькому аналізі відомості про перекладача не вказано, і ми неупереджено проведимо аналіз перекладу далі.

У трьох статтях, що ми обрали для прикладів, **8 House, 5 (MurderbyNumbers)** і інформацію визначено як когнитивну, як об'єктивні відомості про зовнішній світ. Наприклад, наступна інформація включає відомості про автора архітектурного проекту, характеристику будівлі, її місцезнаходження в країні Данія:

8 House (*Danish: 8 Tallet*), also known as **Big House**, is a large mixed-use development built in the shape of a figure 8 on the southern perimeter of the new suburb of Ørestad in Copenhagen, Denmark. Designed by Bjarke Ingels, founding partner of the Bjarke Ingels Group (BIG), the bow-shaped building consists of 61,000 square metres of three different types of residential housing and 10,000 square metres of retail premises and offices. It is the largest private development ever undertaken in Denmark. Commissioned by Store Frederikslund Holding, Høpfner A/S and Danish Oil Company A/S in 2006, it is Ingels' third housing development in Ørestad, following VM Houses and Mountain Dwellings. [85].

8 House, Ерестад

8 House (дан. *8 Tallet*, укр. *Дім-8*), також відомий як **Big House** (укр. *Великий дім*) – це велика будівля багатофункціонального призначення, побудована у формі числа 8 на південному периметрі нового передмістя Ерестад у Копенгагені, Данія. Спроектвана Б'ярке Інгельсом, партнером-засновником групи Bjarke Ingels Group (BIG), ця метеликоподібна будівля має площу 61 тис. кв. м трьох різних типів житлового житла та 10 тис. кв. м торгових приміщень та офісів. Це найбільше приватне будівництво, яке коли-небудь проводили в Данії. Замовлена 2006 року компаніями Store Frederikslund Holding, Høpfner A/S та Danish Oil Company A/S, є третьою забудовою Інгельса в Ерестаді – після VM Houses та Mountain Dwellings [88].

Даний приклад характеризує також 3 параметри когнітивної інформації: об'єктивність, абстрактність (дані не коментуються і не оцінюються, не мають емоційного відтінку) та щільність (не мають синонімізації, однорідних членів речення, включають аббревіатури, цифри).

Нами були також виділені під час передперекладацького аналізу основні риси, притаманні для текстів енциклопедичного характеру. Зазвичай дієслова

знаходяться в теперішньому часі; для речень характерний неемоційний прямий порядок слів; спеціальна лексика однозначна та емоційно незабарвлена. Переклад назв фірм та імен також становлять певні труднощі, що їх висока щільність у тексті, наприклад:

Company A/S in 2006, it is Ingels' third housing development in Ørestad, following VM Houses and Mountain Dwellings [85].

Замовлена 2006 року компаніями Store Frederikslund Holding, Høpfner A/S та Danish Oil Company A/S, є третьою забудовою Інгельса в Ерестаді – після VM Houses та Mountain Dwellings[88].

Як зазначає В. Карабан, «за своєю структурою вони розподіляються на прості, що складаються з одного слова, та складні, що складаються з двох або більше слів»[13]. Фірмові назви звичайно не перекладаються, транслітеруються, більше того, останнім часом (і в наших прикладах) ми зустрічаємо внутрішньомовний переклад, тобто назви відтворюються мовою оригіналу, як у попередньому прикладі.

Для тексту Вікіпедії властиві лексичні скорочення різних типів (аббревіатури, складноскорочені слова); компресуючі розділові знаки (дужки, двокрапка), наприклад:

*8 **House** (Danish: 8 Tallet), also known as **BigHouse**, is a large mixed-used development built in the shape of a figure 8 on the southern perimeter of the new suburb of Ørestad in Copenhagen, Denmark. Designed by Bjarke Ingels, founding partner of the Bjarke Ingels Group (BIG)[85];*

цифрового коду, символів, формул, застосування графічних та інших образотворчих засобів – схем, графіків, умовних малюнків, фотографій.

У передперекладацькому аналізі ми також передбачаємо визначення стратегій перекладу: доместикації, фореїзації, прагматичної адаптації; порядок та суть дій перекладача під час перекладу конкретного тексту. Розглядаються попередньо способи та прийоми перекладу термінів; типи перекладацьких трансформацій, яких вдається перекладач під час роботи з подібними текстами.

3.3. Перекладацькі труднощі відтворення інформаційного наповнення мережевої енциклопедії «Вікіпедія»

Розглядаючи різні способи та прийоми перекладу, можна виділити наведені нижче – еквівалентні відповідності, наприклад:

It is the largest private development ever undertaken in Denmark [85].

Це найбільше приватне будівництво, яке коли-небудь проводили в Данії [88];

Варіантні відповідності, наприклад:

The .32 S&W was offered to the public as a light defense cartridge for "card table" distances [86].

Набій .32 S&W було представлено публіці, як легкий набій для оборони на відстані "ломберного столика [90].

Контекстуальні заміни:

Набій було розроблено компанією Union Metallic Cartridge Co. (UMC) під димний порох [90].

Originally designed by the Union Metallic Cartridge Company (UMC) as a black powder [86].

Значна кількість англомовних скорочень – омонімічні, тобто мають різні значення при тотожності графічної форми. Існує декілька способів їх передачі у мові перекладу. Проте ми відзначили, що скорочення розшифровуються у мові оригіналу в повному обсязі, а під час перекладу не перекладаються, а відтворюються також мовою оригіналу, таксамо, як і повні їх вирази, наприклад:

- *(BIG) the Bjarke Ingels Group [85];*
- *(UMC) Union Metallic Cartridge Co. [86];*
- *S&W [86];*
- *VM Houses [85].*

Перекладацькі трансформації, що завжди трапляються під час перекладу, здебільшого у стратегії одомашнення, перестановки–зміни порядку слів у реченні, – пов'язані з відмінностями в порядку слів української та англійської мов, характерні для перекладів Вікіпедії, наприклад:

50 Cent confirmed the album's title; 5 (Murder by Numbers) in an interview with the radio station "Hot 107.9 Philly" on June 13, 2012 [84].

13 червня 2012 в інтерв'ю радіостанції Hot 107.9 Philly 50 Cent оголосив назву релізу [87].

У статтях Вікіпедії під час перекладу застосовуються заміни, як от конкретизація може слугувати стратегії очуження, надання іншомовності:

*While recording 5 (Murder by Numbers), 50 Cent listened to a mix of music performed by his favourite **artists** [84].*

*Під час запису 5 (Murder by Numbers) 50 Cent слухав своїх улюблених **реперів** [87].*

Генералізація, заміна одиницею української мови з ширшим значенням, уникаючи пояснень, через те, що в українських школах відсутній рейтинг *top of his class*, отже, з метою одомашнення;

*A high-school dropout, Wallace promised his daughter "everything she wanted", in his reasoning that if he had had the same in childhood, he would **have graduated at the top of his class** [84].*

*Незважаючи на те, що сам він кинув школу, Воллес хотів, **щоб його дочка отримала освіту** [87].*

Речення бувають піддані значної компресії, перекладаються описово, водночас у контексті речення *Wallace promised his daughter "everything she wanted"*, – *Воллес хотів* – може бути генералізацією.

Нами були зафіксовані граматичні заміни, наприклад:

*He was nicknamed "Big" because **he was overweight** by the age of 10 [84].*

Його прозвали «Big» через його надмірну вагу у віці 10 років [87].

he was overweight пасивний зворот замінено на обставину, виражену присвійним займенником, прикметником і іменником *через його надмірну вагу*.

*He began rapping as **a teenager** [84].*

*У **підлітковому віці** він почав читати реп [87].*

Іменник *a teenagery* називному відмінку замінено обставиною, вираженою прикметником та іменником у місцевому відмінку *У підлітковому віці*.

Вважаємо, що відмінність у граматичному строї мов, тяжіння до компресії та відмова від інформації, що, на думку перекладача, є надлишковою або неважливою для реципієнта іншої культури, або інше, – викликає прийом опущення, наприклад:

*It creates a level to me, **within myself**, of how good the record has to be before I'm ready to launch it [84].*

Це створює для мене рівень, якому повинен відповідати альбом перш ніж я його видам» [87].

За прикладом, опущення стосується присвійних займенників, що характерні для англійської мови, але українською вживаються не так часто.

На противагу опущенню, додавання використовується перекладачами тлумаченню незрозумілих понять, або додаванню необхідної, на думку перекладача, інформації, наприклад:

5 (Murder by Numbers) is an album by American rapper 50 Cent, released digitally in 2012 [84].

5 (Murder by Numbers) – мікстейп американського репера 50 Cent, виданий 6 липня 2012 р., в уродини виконавця [87].

Перекладач вважає, що альбом, виданий в день народження, може бути знаковою подією. Додавання достовірних відомостей під час перекладу не забороняється настановами Вікіпедії.

Антонімічний перекладу англо-українських перекладах ця трансформація застосовується особливо часто, коли в оригіналі негативна форма використовується зі словом, що має негативний префікс. Необхідність в антонімічному перекладі виникає тоді, коли виникає необхідність в комплексній лексико-граматичній заміні певного речення, з метою надання перекладу більшої милозвучності, наприклад:

- *and although he **did not die** immediately [86].*
- *і хоча **він вижив** [90].*
- *first **learned** of this during his adulthood [86].*
- ***не знала** про його торгівлі наркотиками, поки він не став дорослим [90].*

Описовий переклад використовується для безеквівадентної лексики, наприклад:

Wallace *excelled* at Queen of All Saints Middle School, winning several awards as *an English student* [84].

У середній школі «Королеви Всіх Святих» Кріс *досяг успіху на заняттях, отримавши кілька нагород з англійської мови* [87].

Дієслово *excelled* може означати, за словником, *to be very good at something*[81].

Незважаючи на те, що слово *ексел* використовується в українській мові, проте в значенні фінансового терміна, і не в якості дієслова, перекладач відтворив його описово, відповідно тлумаченню словника. Також *an English student* не означає *англійський студент* (такий переклад ілюстрував би поняття *хибних друзів перекладача*), а означає учня, що вивчає предмет з *англійської мови*.

У наступному прикладі описовим способом, реченням перекладається неформальне слово "*smart-ass*", взяте в оригіналі в лапки, щоб підкреслити його неформальність. Перекладач вирішив не використовувати лайливе слово (засобом калькування можна було б перекласти *хитродупий* і в лапках, що існує в українській мові так само, як і в англійській):

Wallace was still a good student but *developed a "smart-ass"* attitude at the new school [84].

За словами його матері, Крістофер все ще був хорошим учнем, але в новій школі він *почав корчити з себе розумника* [87].

Tonsillectomy The tonsils are areas of lymphoid tissue located on either side of throat that are frequently removed in a surgical procedure called a tonsillectomy. Those who often suffer from inflamed tonsils, as is the case with chronic tonsillitis patients, frequently undergo the procedure. The surgery is commonly performed on children, and among adult tonsillectomy patients, there is a slightly increased risk of bleeding and, generally, more postoperative pain. What is "Painless Tonsillectomy"? More...;

Virgin Galactic Unveils Tourist Spaceplane Virgin Galactic has released the final design for its SpaceShipTwo (SS2), a commercial vehicle that will take passengers on a two-and-a-half hour journey 110 kilometers (68.35 miles) above the earth, allowing them to experience a few minutes of weightlessness. The rocket spaceliner will carry two pilot

astronauts and six ticketed passengers Seats are priced at \$200,000, and Virgin Galactic claims that more than 200 passengers have already booked trips on the SS2. The sub-orbital spacecraft is currently under construction in the Mojave Desert and may be completed before the year's end. More on the subject...;

Space Shuttle Challenger Breaks Apart (1986) Seventy-three seconds into its tenth launch, the Space Shuttle Challenger disintegrated, killing everyone on board. Investigators concluded that a failed O-ring, a rubber seal located in the right booster engine, caused a chain reaction that resulted in the external tank's structural failure and the orbiter's ultimate disintegration. The tragic event was captured on film, and within an hour, more than 75% of Americans had heard news of the disaster. Who was Christa McAuliffe? More...;

Тонзилектомія Мигдалини – це ділянки лімфоїдної тканини, розташовані по обидві сторони горла, які часто видаляють під час хірургічної процедури, яка називається тонзилектомією. Ті, у кого часто запалені мигдалини, як, наприклад, хворі на хронічний тонзиліт, часто проходять процедуру. Хірургічне втручання зазвичай виконується дітям, а серед дорослих пацієнтів з тонзилектомією існує дещо підвищений ризик кровотечі та, як правило, посилення післяопераційного болю. Що таке «безболісна тонзилектомія»? Більше...;

Virgin Galactic представляє туристичний космічний літак Virgin Galactic оприлюднила остаточний дизайн свого SpaceShipTwo (SS2), комерційного транспортного засобу, який доставить пасажирів у двох з половиною годинну подорож на висоті 110 кілометрів (68,35 миль) над землею, дозволяючи їм відчутти кілька хвилин невагомості. Ракетно-космічний лайнер перевезиме двох пілотів-астронавтів і шість пасажирів із квитками. Ціна місць коштує 200 000 доларів, і Virgin Galactic стверджує, що понад 200 пасажирів уже забронювали поїздки на SS2. Суборбітальний космічний корабель зараз будується в пустелі Мохаве і може бути завершений до кінця року. Більше на тему...;

Космічний шатл «Челленджер» розпався (1986) Через сімдесят три секунди після десятого запуску космічний шатл «Челленджер» розпався, вбивши всіх на борту. Дослідники прийшли до висновку, що несправне кільце O, гумове ущільнення,

розташоване в правому розгінному двигуні, спричинило ланцюгову реакцію, яка призвела до структурної несправності зовнішнього резервуара та остаточного розпаду орбітального апарату. Трагічна подія була знята на плівку, і протягом години більше 75% американців почули новини про катастрофу. Ким була Кріста МакОліфф? Більше...;

Передача власних назв дуже важлива у Вікіпедії, тим більше, статті щільно насичені власними назвами, іменами і та ін. Застосовуються перекладизасобами транскрипції, транслітерації, комбіновано, калькуванням.

Наприклад:

- **Producer**Mark B. Christensen
- Dan Millice
- Ky Miller [84].

Мастеринг:Марк Крістенсен на Engine Room Audio, Нью-Йорк; помічник: Ден Мілліс. Зведення: Кай Міллер [87].

on the southern perimeter of the new suburb of Ørestad in Copenhagen, Denmark. Designed by Bjarke Ingels,[85].

на південному периметрі нового передмістя Ерестад у Копенгагені, Данія Спроектвана Б'ярке Інгельсом,[88].

Перестановки під час перекладу характерні, такі, як зміна місця присудка в реченні, що пов'язане з об'єктивними відмінностями в закономірностях порядку слів англійською. Для англійської типовим є фіксований порядок слів, коли на першому місці зазвичай стоїть підмет, на другому – присудок. Українською мовою порядок слів вільний, наприклад:

“Be My Bitch” was released on August 24, 2012 [84].

24 серпня 2012 відбулась прем'єра “Be My Bitch” [87].

A poet as well as a man of action, Martí was a writer and revolutionary who dedicated his life to the cause of Cuban independence. At the age of 16 he was arrested for treason and exiled to Spain. He returned to Cuba in 1878, only to be exiled again two years later. He fled to the US and founded the Cuban Revolutionary party, but was killed

mere months after proclaiming the uprising that would lead to Cuban independence. His "Versos Sencillos" serve as the lyrics of what famous song?

It is time to intensify your romantic relationship. Things in your love life should be pretty stable. You are likely to feel more emotionally involved than usual. Use these powerful surges of feelings to your advantage to deepen your relationship with the one you feel closest to. Intimacy is a keyword for all of your relationships. Do not shy away. Instead of falling into secrecy, put more of yourself out on the line.

Як поет, так і людина дії, Марті був письменником і революціонером, який присвятив своє життя справі кубинської незалежності. У 16 років його заарештували за зраду і заслали до Іспанії. Він повернувся на Кубу в 1878 році, лише через два роки знову був вигнаний. Він втік до США і заснував Кубинську революційну партію, але був убитий лише через кілька місяців після оголошення повстання, яке призвело до незалежності Куби. Його «Versos Sencillos» є текстом якої відомої пісні?

Настав час зміцнити ваші романтичні стосунки. Справи у вашому любовному житті повинні бути досить стабільними. Ймовірно, ви відчуватимете більшу емоційну залученість, ніж зазвичай. Використовуйте ці потужні сплески почуттів собі на користь, щоб поглибити стосунки з тим, хто вам найбільше близький. Інтимність є ключовим словом для всіх ваших стосунків. Не цурайтеся. Замість того, щоб впасти в таємницю, поставте на карту більше себе.

(Порядок слів у прикладі англійською: підмет, присудок, обставина; українською: обставина, присудок, підмет).

Калькування – спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин-морфем або слів (у разі стійких словосполучень) – їх лексичними відповідностями до мови перекладу, наприклад:

smokeless powder [86].

бездимним порохом [90].

Більшість лексичних, граматичних, синтаксичних видів компенсацій застосовуються під час перекладу Вікіпедії з англійської на українську мову, під час вибору стратегій перекладу.

ВИСНОВКИ

Відповідно завданням дослідження, було виконано:

1. Розглянуто визначення терміну електронний гіпертекст. Було відзначено, що основною особливістю електронної Вікіпедії є наявність гіпертексту. Були надані визначення гіпертексту сучасними вітчизняними та зарубіжними авторами. За підсумком, електронним гіпертекстом є нелінійно організований взаємозв'язаний масив інформації, реалізований в електронному вигляді і з'єднаний за допомогою апарату посилань. Гіпертекст Вікіпедії має когнітивну, інформативну, пізнавальну, пропагандистську функції, що в дослідженні було підтверджено найновішими фактами з Вікіпедії.

2. Визначено функціонально-стилістичні особливості електронного гіпертексту, що є нелінійно організований взаємозв'язаний масив інформації, реалізований в електронному вигляді і з'єднаний за допомогою апарату посилань. До стильових особливостей нами було віднесено особливості науково-популярного жанру. Стильові особливості не передбачають фігури мови, як от ідіоми, оцінювальну або неформальну лексику, сленг, професійну термінлогію. Тексти насичені власними назвами, цифрами, термінами, проте зрозумілими для широкого кола читачів. Правила та настанови Вікіпедії передбачають сумлінність кожного автора, редактора, перекладача, що працюють на волонтерських засадах. Зазначено, що статті Вікіпедії не мають авторства, так само, як і прізвищ перекладача. Кожен користувач може додавати нові відомості до Вікіпедії, проте ці відомості не авторські, а ті, що вже опубліковані.

Основною рисою є посилання на інші статті, на літературу. Гіперпосилання мають відповідний колір, для не перекладених або не редагованих статей. Було надано відомості про передісторію Вікіпедії, створення Української Вікіпедії та ін.

3. З метою актуалізувати уявлення про стратегії перекладу у Другому розділі дослідження було розглянуто і проаналізовано перекладацькі аспекти відтворення англomовних статей мережевої енциклопедії *Wikimedia* українською мовою засобами перекладу. Було визначено необхідність передперекладацького аналізу відтворення англomовних енциклопедичних статей, що передбачає визначення перекладачем мети (донести інформацію). На прикладах трьох статей різної тематики було

визначено особливості статей Вікіпедії, як от: анонімність автора і перекладача, визначення статей Вікіпедії відповідно інформаційно-довідкового жанру, а саме, відсутність фігур мови, складних конструкцій, емоційності, політичної забарвленості, упередженості, ін.; тяжіння текстів до компресії; наявність термінів, спеціальної лексики, власних назв, теперішньої (здебільшого) форми дієслова, цифр, дат, символів, графічних невербальних засобів, тире, дужок, лапок. Відзначено наявність кольорового маркування, що означає існування відповідної інформації в інших статтях за посиланням.

Визначено, що не всі тексти україномовної Вікіпедії є перекладом, а перекладені вільно скорочуються або доповнюються перекладачем, що працює для Вікіпедії анонімно та на волонтерських засадах. Тому було висунуто передбачення, що статті у перекладі можуть піддаватися скороченню або розширенню засобами опущення, додавання, ін. і був проведений аналіз надалі з урахуванням цього.

4. На основі прикладів розкриті найбільш проблемні питання перекладацьких стратегій у перекладі статей Вікіпедії з англійської мови для української Вікіпедії. На прикладах були розглянуті і проаналізовані особливості відтворення англійських статей відповідно засобами лексичних, граматичних та синтаксичних трансформацій та подолання перекладацьких труднощів. Визначені засоби лексичних трансформацій в прикладах, генералізації, конкретизації, додавання, опущення, антонімічний переклад, граматичні та синтаксичні трансформації, ін.

5. У практичній частині було проаналізовано переклад статті військової тематики для широкого кола читачів. Було визначено збалансованість стратегій засобами здебільшого описового перекладу, опущення та ін. У Першому розділі було розглянуто теоретичні засади перекладу мережевої енциклопедії *Wikipedia*. Було відзначено, що основною особливістю електронної Вікіпедії є наявність гіпертексту. Були надані визначення гіпертексту сучасними вітчизняними та зарубіжними авторами. За підсумком, електронним гіпертекстом є нелінійно організований взаємозв'язаний масив інформації, реалізований в електронному вигляді і з'єднаний за допомогою апарату посилань.

6. Основні риси, притаманні гіпертексту, було визначено наступні: 1. Дискретність подання інформації, фрагментарність, тобто відсутність безперервності. 2. Нелінійність. 3. Інтерактивність. 4. Антропоцентричність. 5. Іманентність – зрощення свідомості із засобами комунікації і здатність миттєво засвоювати все нові і нові комунікаційні засоби. 6. Креолізованість.

7. Гіпертекст Вікіпедії має когнітивну, інформативну, пізнавальну, пропагандистську функції, що в дослідженні було підтверджено найновішими фактами з Вікіпедії. До стильових особливостей нами було віднесено особливості науково-популярного жанру. Стильові особливості не передбачають фігури мови, як от ідіоми, оцінювальну або неформальну лексику, сленг, професійну термінологію. Тексти насичені власними назвами, цифрами, термінами, проте зрозумілими для широкого кола читачів. Правила та настанови Вікіпедії передбачають сумлінність кожного автора, редактора, перекладача, що працюють на волонтерських засадах. Зазначено, що статті Вікіпедії не мають авторства, так само, як і прізвища перекладача. Кожен користувач може додавати нові відомості до Вікіпедії, проте ці відомості не авторські, а ті, що вже опубліковані. Основною рисою є посилання на інші статті, на літературу. Гіперпосилання мають відповідний колір, для не перекладених або не редагованих статей. Було надано відомості про передісторію Вікіпедії, створення Української Вікіпедії та ін.

8. У Другому розділі дослідження було розглянуто і проаналізовано перекладацькі аспекти відтворення англомовних статей мережевої енциклопедії *Wikipedia* українською мовою засобами перекладу. Було визначено необхідність передперекладацького аналізу відтворення англомовних енциклопедичних статей, що передбачає визначення перекладачем мети (донести інформацію) і стратегії (одомашнення, очуження) перекладу.

9. На прикладах трьох статей різної тематики було визначено особливості статей Вікіпедії, як от: анонімність автора і перекладача, визначення статей Вікіпедії відповідно інформаційно-довідкового жанру, а саме, відсутність фігур мови, складних конструкцій, емоційності, політичної забарвленості, упередженості, ін.; тяжіння текстів до компресії; наявність термінів, спеціальної лексики, власних назв, теперішньої (здебільшого) форми дієслова, цифр, дат, символів, графічних

невербальних засобів, тире, дужок, лапок. Відзначено наявність кольорового маркування, що означає існування відповідної інформації в інших статтях за посиланням. Стратегія очуження (форенизація) застосовується до значної кількості назв організацій, учбових закладів, фірм, географічних маловідомих назв, прізвищ, сленгових імен, музичного сленгу, музичних творів, музичних груп, абревіатур. Визначено, що не всі тексти україномовної Вікіпедії є перекладом, а перекладені вільно скорочуються або доповнюються перекладачем, що працює для Вікіпедії анонімно та на волонтерських засадах. Тому було висунуто передбачення, що статті у перекладі можуть піддаватися скороченню або розширенню засобами опущення, додавання, ін. і був проведений аналіз надалі з урахуванням цього.

10. На прикладах були розглянуті і проаналізовані особливості відтворення англomовних статей відповідно стратегіям одомашнення та очуження засобами лексичних, граматичних та синтаксичних трансформацій та подолання перекладацьких труднощів. Визначені засоби лексичних трансформацій в прикладах, генералізації, конкретизації, додавання, опущення, антонімічний переклад, граматичні та синтаксичні трансформації, ін.

У практичній частині було проаналізовано переклад статті військової тематики для широкого кола читачів. Було визначено збалансованість стратегій очуження і одомашнення засобами здебільшого описового перекладу, опущення та ін. Дослідження може бути використано під час роботи користувачів з електронною мережевою енциклопедією Вікіпедія, для викладачів, перекладачів, авторів та редакторів Вікіпедії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Альшева А. Г. Лінгвопрагматичні особливості перекладу електронного гіпертексту (на матеріалі «Вікіпедії») спеціальність 10.02.16 – перекладознавство дис.к. ф. н. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pdpu.edu.ua/doc/vr/2017/alsheva/dis.pdf>
2. Альшева А. О. Німецька енциклопедична стаття у вигляді електронного гіпертексту: перекладацькі труднощі Наукові записки НУ «Острозька академія», Серія «Філологічна», випуск 45. – Острог: НУ «Острозька академія», 2014. – С. 187–190.
3. Бахтин М. М. Проблема текста. Эстетика словесного творчества [Текст] М. М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. 444 с.
4. Буторина Н. Ф. Гипертекст versus текст Гипертекст как объект лингвистического исследования 321 с.
5. Вікі любить пам'ятки – 2012. Wiki loves monuments – 2012. – Київ, «Український пріоритет», 2012. – 64 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://wikimediaukraine.files.wordpress.com/2013/11/wlm_2012_ukraine.pdf
6. А. Ворожбитова. Теория текста. Антропоцентрическое направление. 2014 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
7. URL:<https://ru.wiktionary.org/wiki/%D0%B3%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82>
8. М. Ворошилова. Ворошилова М. Б. Креолизованный текст: основные принципы определения. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.engectver.ru/Konferenciya/2s/voroshilova.php/>.
9. Головка Т. Один на п'ять тисяч. 30 січня відзначатимемо одинадцятиліття опублікування першої статті на сайті україномовної «Вікіпедії». Газета «День» за 21 січня 2015, №7, С. 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/odyn-na-pyat-tysyach>
10. Горошко О. І. Від психолінгвістики 2.0 до психолінгвістики 3.0: Quo Vadis? Психолінгвістика: [зб. Наук. праць ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький

державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»]. – ПереяславХмельницький: ПП «СКД», 2009а. – Вип.3. – С. 108–124.

11. Грінченко В., Грінченко Т. «Вікіпедія» як елемент культури інформаційного суспільства // Вісник НАН України. – Київ, 2010. – № 10. – С. 54–63. [Електронний ресурс] – Режим доступу (дата звернення 30.05.2022)

12. Єгорова О.В., Маріна О.В. Стратегії перекладу в сучасній лінгвістиці.http://www.rusnauka.com/20_AND_2014/Philologia/6_173529.doc.htm

13. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. – Львів: Вид-во при ЛНУ, 1989. – 210 с.

14. В. Карабан, Переклад англійської наукової і технічної літератури, Вінниця, Нова книга. 576 стор.

15. Карабан В.І. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник – довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця: Нова книга, 2003. – 608 с.

16. Кияк Т. Р. Перекладознавство (німецько-український напрям): підручник / Т. Р. Кияк, А. М. Науменко, О. Д. Огуй. – К.: Видавничо– поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 543 с.

17. Клочкова Е. С. Лингвопрагматические особенности электронного гипертекста на немецком языке: дис. ... к. ф. н: 10.02.04 / Клочкова Елена Сергеевна. – Самара: 2009. – 180 с.

18. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. М.: ЭТС, 2002. – 424 с.

19. Корунець І.В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник. – Вінниця, Нова книга, 2003. – 464 с.

20. Котовська О. В. Особливості організації гіпертексту // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна: [зб. наук. пр.] / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х: ХНУС, 2011. – Філологія; вип.61(936). – С. 19–21.

21. Пероганич Ю.Й. Вікіпедія і її використання в навчальному процесі [Електронний ресурс] // Вища школа. – 2013. – № 11. С. 60–65. – Режим доступу: http://wikimediaukraine.files.wordpress.com/2014/01/vs-11_2013-6.pdf (дата звернення 28.07.2022)

22. Про українську Вікіпедію ТРК Київ. 2017-09-07 07:45-08:00. Ранок по київськи, Гість: Юрій Пероганич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=KQ8h55QnN7g> (дата звернення 28.07.2022)
23. Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції: монографія / Відп. ред. Я. Яцків; Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. Київ, 2018. 150 с.
24. Чередниченко О. І. Складові професійної компетенції письмового та усного перекладача Іноземна філологія. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка, 2007. – № 41. – С. 25–27.
25. Як редагувати Вікіпедію: Довідник для новачків [Текст] / Упоряд. С. Д. Петров; За заг. ред. Є. В. Букета. – К.: Український пріоритет, 2012. – 44 с. 197 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d4/How_To_Edit_Wikipedia._Guide_For_Beginners._Ukrainian_Edition.pdf (дата звернення 23.08.2022)
26. Burukina O.A. Literature Translation: Problems and Solutions, XVth FIT World Congress “Translation – Transition.” 3–10 August, 1999, Mons, Belgium.
27. Crystal D. Language and the Internet D. Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press, 2009. – P. 39 – 76
28. Engelbart D.C. Toward Augmenting the Human Intellect and Boosting our Collective IQ Comm of the ACM, August 1995 / Vol.38 / No.8, P. 30–32. (дата звернення 28.07.2022)
29. Eco *U.Experiences* *in translation* https://www.researchgate.net/publication/307715272_Experiences_in_translation_Umberto_Eco_Trans_Alastair_McEwan (дата звернення 28.07.2022)
30. Fong G.S.F. The Two Worlds of Subtitling: The Case of Vulgarisms and Sexually oriented Language // Dubbing and Subtitling in a World Context. – Hong Kong: The Chinese University Press, 2009. – pp. 39-61.
31. Nelson T. Nelson T. N. A file structure for the complex, the changing, and the indeterminate ACM 20th National Conference Proceedings. – Cleveland, 1965. – P. 84–100. Електронний ресурс. Режим доступу (дата звернення 28.07.2022)

32. URL: <https://web.cs.dal.ca/~jamie/UWO/.Refs/ht-defn.html>
33. Nida, Eugene. 2001. Language and Culture-Contexts in Translation. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press.
34. Venuti L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. – L.; N.Y.: Routledge, 1995. – 353 p.
35. URL: <https://habr.com/ru/company/yandex/blog/310734/> (дата звернення 28.09.2022)
36. URL: <https://ms.detector.media/tag/698/> (дата звернення 28.07.2022)
37. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/29359/2022-04-20-entsyklopedychnyy-sprotyv-yak-pratsyuie-spilnota-vikipedii-pid-chas-viynu/> (дата звернення 28.07.2022)
38. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ZfMTJ_-I7rw (дата звернення 28.07.2022)

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

39. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Manual_of_Style/Accessibility/Colors (дата звернення 28.07.2022)
40. URL: https://www.youtube.com/watch?v=cFkX6aCWfM&list=PL_9mFNwOoonKtZgjpAuijScSYPTrrsJ8j&index=4 (дата звернення 28.06.2022)
41. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ZfMTJ_-I7rw&list=PL_9mFNwOoonKtZgjpAuijScSYPTrrsJ8j&index=14 (дата звернення 28.07.2022)
42. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ZfMTJ_-I7rw&list=PL_9mFNwOoonKtZgjpAuijScSYPTrrsJ8j&index=14 (дата звернення 28.05.2022)
43. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AUD7KnJqHfs> (дата звернення 28.06.2022)
44. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D1%96%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81_%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (дата звернення 28.06.2022)

45. URL: https://www.youtube.com/watch?v=ZvEZSIM_GlA (дата звернення 28.06.2022)
46. Вікіпедія:Переклад URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%96%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D1%96%D1%8F:%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%B%D0%B0%D0%B4> (дата звернення 28.07.2022)
47. Википедия: О переводе, транскрипции и прочем URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%8F:%D0%9E_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B (дата звернення 28.06.2022)
48. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WyXgiQxS4sc> засновник про вики (дата звернення 28.07.2022)
49. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Lesya_Ukrainka (дата звернення 28.06.2022)
50. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE_%D0%B6%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D0%B5_%D0%B8_%D0%BC%D1%91%D1%80%D1%82%D0%B2%D0%BE%D0%B5 (дата звернення 28.06.2022)
51. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/.32_S%26W (дата звернення 28.06.2022)
52. URL: <https://www.visualcapitalist.com/most-popular-wikipedia-pages-2007-2019> (дата звернення 28.06.2022)
53. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Red_lin (дата звернення 28.06.2022)
54. URL: <https://studway.com.ua/yak-pracyuie-ukr-wiki/> (дата звернення 28.06.2022)

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

55. Україна: поступ у XXI століття. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000 – 2004 рр.» від 23.02.2000;
56. Указ президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000;
57. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 рр.» від 09.01.2007;
58. розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013,
59. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – Київ, Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.
60. URL: <https://www.britannica.com/technology/hypertext> (дата звернення 28.08.2022)
61. URL:<https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%BE-%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/excel> (дата звернення 28.06.2022)
62. *Marriam-webster Free Online Dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення 28.06.2022)
63. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/belly-gun> (дата звернення 28.06.2022)
64. The Oxford English Dictionary Additions Series. URL: <https://web.cs.dal.ca/~jamie/UWO/.Refs/ht-defn.html> (дата звернення 28.06.2022)
65. *West's Encyclopedia of American Law, Vol. 9 (2 ed.)*. Detroit: Thomson/Gale. p. 451
66. Википедия: Избранные списки и порталы // Матеріал із Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс (рос.)]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Википедия:Избранные_списки_и_порталы

67. Содержание Википедии / Списки по темам // Матеріал із Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс (рос.)]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Википедия:Содержание_Википедии/Списки_по_темам
68. Вікіпедія: Критерії вибраної статті // Матеріал із Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс (укр.)]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Критерії_вибраної_ста
69. Вікіпедія: Правила відтворення власних назв іншомовного походження // Матеріал із Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс (укр.)]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Правила_відтворення_власних_назв_і_іншомовного_походження
70. Вікіпедія: Правила і настанови // Матеріал із Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс (укр.)]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Правила_і_настанови
71. Вікіпедія: Проект: Інтервікіпереклади // Матеріал із Вікіпедії – вільної енциклопедії [Електронний ресурс (укр.)]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Вікіпедія:Проект:Інтервікіпереклади>
72. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%96%D0%BF> (дата звернення 28.06.2022)
73. URL: <https://studopedia.org/1-29237.html> (дата звернення 28.06.2022)
74. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia:Red_line (дата звернення 28.06.2022)
75. URL: <https://www.visualcapitalist.com/most-popular-wikipedia-pages-2007-2019/>(дата звернення 28.06.2022)
76. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%B2> (дата звернення 28.06.2022)
77. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Алюзія> (дата звернення 28.06.2022)
78. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/37191/20-Azhnyuk.pdf?sequence=1> (дата звернення 28.06.2022)

79. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%96%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D1%96%D1%8F:%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4> (дата звернення 28.06.2022)
80. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Notorious_B.I.G.
81. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%85 (дата звернення 28.06.2022)
82. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/.22_Long_Rifle (дата звернення 28.06.2022)
83. URL:<https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/turn-of-the-century> (дата звернення 28.06.2022)
84. Webster's New Twentieth Century Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/belly-gun> (дата звернення 28.06.2022)
85. 51.5 (Murder by Numbers) URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/5_\(Murder_by_Numbers\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/5_(Murder_by_Numbers))
86. **8House**. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/8_House.
87. **.32 S&W** .URL:https://en.wikipedia.org/wiki/.32_S%26W
88. **8 House**. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/8_House
89. **32 S&W**. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/.32_S%26W
90. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/8_House
91. URL: <https://www.economist.com/>
92. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Smith_%26_Wesson
93. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%B9>
94. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/Bulletproof_vest
95. URL:<https://en.wikipedia.org/wiki/Derringer>
96. URL:https://en.wikipedia.org/wiki/.22_Long_Rifle

97. URL:

<https://context.reverso.net/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%D0%B9/point+blank>

98. URL:

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/alleyway#:~:text=1%20%3A%20a%20narrow%20passageway,2%20%3A%20alley%20sense%203>

99. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sectional_density

100. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A9%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83

101. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Smith_%26_Wesson_Safety_Hammerless

102. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Sectional_density

103. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A9%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%83

104. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D1%80%D0%B5%D0%B2>

105. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Smith_%26_Wesson_Safety_Hammerless

106. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Mountain_Dwellings

107. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/Gunpowder>

108. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B8%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%85

109. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Headspace_\(firearms\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Headspace_(firearms))

110. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B7%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D1%80

ДОДАТКИ

Додаток А

Застосування лексичних трансформацій під час перекладу

Трансформація	Приклад	Переклад
Калькування	<u>smokeless powder</u> [86].	<i>бездимним порохом</i> [90].
Конкретизація значення слова	<i>While recording 5 (Murder by Numbers), 50 Cent listened to a mix of music performed by his favourite artists,</i> [84].	<i>Під час запису 5 (Murder by Numbers) 50 Cent слухав своїх улюблених реперів,</i> [87].
Генералізація значення слова	<i>A high-school dropout, Wallace promised his daughter "everything she wanted", in his reasoning that if he had had the same in childhood, he would have graduated at the top of his class</i> [84].	<i>Незважаючи на те, що сам він кинув школу, Воллес хотів, щоб його дочка отримала освіту</i> [87].
Описовий	<i>Wallace excelled at Queen of All Saints Middle School, winning several awards as an English student</i> [84].	<i>У середній школі «Королеви Всіх Святих» Кріс досяг успіху на заняттях, отримавши кілька нагород з англійської мови</i> [87].
Додавання	<i>5 (Murder by Numbers) is an album by American rapper 50 Cent, released digitally in 2012</i> [84]. <i>5 (Murder by Numbers) – мікстейп американського репера 50 Cent, виданий 6</i>	<i>5 (Murder by Numbers) – мікстейп американського репера 50 Cent, виданий 6 липня 2012 р., в уродини виконавця</i> [87].

	<i>липня 2012 р., в уродини виконавця [87].</i>	
Антонімічний	<i>and although he did not die immediately, [86].</i>	<i>і хоча він вижив, [90].</i>
Контекстуальна заміна	<i>Набій було розроблено компанією <u>Union Metallic Cartridge Co. (UMC)</u> під димний порох [90].</i>	<i>Originally designed by the <u>Union Metallic Cartridge Company (UMC)</u> as a <u>black powder</u> [86].</i>

Що означають кольори посилань

У Вікіпедії колір посилань вказує на статус сторінки за посиланням. Стаття [Wikipedia:Manual of Style/Accessibility/Colors](#) українською мовою неперекладена

Link color	Type	Color code	Color
<u>blue link</u>	link to a Wikipedia page that currently exists, but you never visited	#0645AD = rgb(6,69,173)	
<u>indigo link</u>	link to a Wikipedia page that exists and that you have visited	#0B0080 = rgb(11,0,128)	
<u>red link</u>	link to a Wikipedia page that <u>does not currently exist</u> , and you never visited.	#BA0000 = rgb(186,0,0)	
<u>light maroon link</u>	link to a Wikipedia page that does not currently exist, but that you have visited	#A55858 = rgb(165,88,88)	
<u>maroon link</u>	link to a <u>very short article/stub</u> within Wikipedia, but only if the user has set a preference option to format links to stubs in this way	#772233 = rgb(119,34,51)	
<u>light blue link 1</u> <u>light blue link 2</u>	link to a page <u>at another wiki</u> , usually <u>another Wikimedia project</u> or an <u>external link</u> Note that the light blue color is used whether or not the page actually exists at the target wiki. For example, there is an article about <u>George Washington Carver</u> here on the English Wikipedia, while there is <u>no article of the same name</u> on the Japanese Wikipedia; but they do have <u>an article about the same man</u> under a different title.	#3366BB = rgb(51,102,187)	
<u>purple link</u>	link to a page on another site that has been visited	#663366 = rgb(102,51,102)	

Most Popular Wikipedia Articles of the Week (February 6 to 12, 2022)

Rank	Article	Views
1	Lata Mangeshkar	3,532,616
2	2022 Winter Olympics	1,304,869
3	Simon Levier	1,244,290
4	Eileen Gu	1,211,477

Table of handgun and rifle cartridges

Chambered weapons	Зброя під набій .32 S&W	
Notable guns chambered in .32 S&W include:	<u>Iver Johnson</u> Переламні револьвери Івера Джонсона	
<u>Colt Police Positive</u>	Револьвер Union Automatic	
<u>Nirbheek</u>	Револьвер Henrion, Dassy & Heuschen	
<u>Smith & Wesson Lemon Squeezer</u> сленг спеціального лексикону, означає кухонне начиння для вичавлювання лимонного. https://en.wikipedia.org/wiki/Citrus_reamer <i>The Smith & Wesson Safety Hammerless</i> https://en.wikipedia.org/wiki/Smith_%26_Wesson_Safety_Hammerless	Smith & Wesson Безкурковий	
<u>Smith & Wesson Model 1 1/2</u>	Smith & Wesson Модель 1 1/2	
<u>Smith & Wesson Model 3</u>		
<u>Smith & Wesson Model 30</u>		
Other gun types, or gun manufacturers, using .32 S&W include: <u>Merwin Hulbert</u>	Невеликі револьвери Merwin Hulbert	
<u>Union Automatic Revolver</u>		

Неперекладені, опущені назви різновидів револьвера

Notable guns chambered in .32 S&W include:

- Colt Police Positive
- Nirbheek

Smith & Wesson Lemon Squeezer сленг спеціального лексикону, означає

кухонне начиння для вичавлювання лимонного.
https://en.wikipedia.org/wiki/Citrus_reamer

- Smith & Wesson Model 1 1/2
- Smith & Wesson Model 3
- Smith & Wesson Model 30
- Union Automatic Revolver

Other gun types, or gun manufacturers, using .32 S&W include:

- Forehand & Wadsworth
- Garrucha
- Iver JohnsonMerwin Hulbert
- Röhm Gesellschaft
- Series ALFA Steel

Smith & Wesson Lemon Squeezer example, chambered in .32 S&W

- List of handgun cartridges
- 8 mm caliber

**Порівняльна таблиця посилань оригіналу і перекладу. Стратегія і засоби
одомашнення, компресія, опущення**

References[edit]	Примітки[ред. / ред. код]
<p>1. [^] Jump up to:^a ^b ^c Barnes, Frank C. (2006) [1965]. Skinner, Stan (ed.). <i>Cartridges of the World (11th ed.)</i>. Iola, WI, USA: Gun Digest Books. pp. 290, 337. <u>ISBN 0-89689-297-2</u>.</p>	<p>1. ↑ Перейти до:^a ^b ^c Barnes, Frank C. (2006) [1965]. У Skinner, Stan. <i>Cartridges of the World</i> (вид. 11th). Iola, WI, USA: Gun Digest Books. с. 290, 337. ISBN 0-89689-297-2.</p>
<p>2. [^] Chicoine, David (28 September 2005). <u><i>Antique Firearms Assembly/Disassembly: The Comprehensive Guide to Pistols, Rifles & Shotguns</i></u>. Iola, Wisconsin: <u>Krause Publications</u>. pp. 177–181. <u>ISBN 0-87349-767-8</u>.</p>	<p>2. ↑ Chicoine, David (28 September 2005). <i>Antique Firearms Assembly/Disassembly: The Comprehensive Guide to Pistols, Rifles & Shotguns</i>. Iola, Wisconsin: Krause Publications. с. 177–181. ISBN 0-87349-767-8.</p>
<p>3. [^] Barnes, Frank C. (2016). <i>Cartridges of the World (15th ed.)</i>. p. 430.</p>	<p>3. ↑ cartridges of the world 15th edition page 430 (2016) by Frank C. Barnes</p>
<p>4. [^] Treacle, John W. <u><i>American Rifleman</i></u> (May 2011) p.42</p>	<p>↑ Gun Review: Iver Johnson .32 S&W - The Truth About Guns</p>
<p>5. [^] Allen, John L., Jr. 2001, September 14. "<u>He executed justice - papal execution Giovanni Battista Bugatti's life and work</u>". <i>National Catholic Reporter</i>.</p>	
<p>6. [^] <u>Gun Review: Iver Johnson .32 S&W - The Truth About Guns</u></p>	
<p>7. [^] Robert Sherrill (February 1975). <u><i>The Saturday night special: and other guns with which Americans won the West, protected bootleg franchises, slew wildlife, robbed countless banks, shot husbands purposely and by mistake, and killed presidents--together with the debate over continuing same</i></u>. Penguin Books. p. 167.</p>	